

El patrimoni festiu de Manresa

La Festa

Marc Torras Serra. Nascut a Manresa l'any 1962. És arxiver i historiador. Vinculat a l'entitat Xàldiga, Taller de festes, des de la seva creació, forma part del Correfoc i ha col·laborat en l'organització del Corraigua i d'altres festes i activitats dutes a terme per l'entitat. També, durant quatre anys, ha format part de l'entitat Manresa de Festa, organitzadora de la Festa Major. Ha publicat diversos llibres i articles d'història de Manresa i d'història de les festes manresanes, entre ells, el primer llibre d'aquesta col·lecció: *El patrimoni festiu de Manresa. El Correfoc.*

Genís Sáez Molina. Nascut a Manresa l'any 1959. És fotògraf professional i diplomat en Turisme. Treballa a l'Ajuntament de Manresa com a tècnic d'informació i fotògraf. Ha publicat reportatges fotogràfics en diversos llibres i revistes, sobretot de temàtica manresana, com *Manresa, guia de la ciutat* (1993), *El patrimoni històric i artístic* de la col·lecció "Història Gràfica de Manresa" i el primer llibre d'aquesta col·lecció: *El patrimoni festiu de Manresa. El Correfoc.* També ha fet diverses exposicions a Manresa, tant col·lectives com individuals, "Bells edificis vells", "D'aquí i d'allà"... i audiovisuals de viatges, *Tailàndia. Els pobles del nord, Venècia i L'Índia del nord.*

Ramon Riu Martínez. Nascut a Manresa l'any 1951. Cursà estudis de fotografia al Centro de Enseñanzas de la Imagen, a Barcelona, entre els anys 1978 i 1979. Les seves fotos s'han publicat a *Photography year book, CEI, anuario de la fotografía española, Foto Profesional* i se n'han fet exposicions a Barcelona, dins del marc de la Primavera Fotogràfica a Catalunya, i a Manresa, així com reportatges en premsa nacional i local, durant les dècades de 1970 i 1980. En l'àmbit del vídeo ha realitzat, entre d'altres, l'audiovisual *Manresa, festes i tradicions*, exhibit al Palau Robert de Barcelona en motiu de l'exposició "Manresa Ciutat Mil·lenària", i el DVD adjunt al primer llibre d'aquesta col·lecció: *El patrimoni festiu de Manresa. El Correfoc.* També ha col·laborat en l'exposició manresana "Correfoc 25 anys", cedint les imatges per a l'audiovisual.

El patrimoni festiu de Manresa

La Festa

TEXT

Marc Torras Serra

FOTOGRAFIES

Genís Sáez Molina

AUDIOVISUAL

Ramon Riu Martínez

AMB LA COL·LABORACIÓ DE

Glòria Ballús Casòliva

Jaume Capdevila Plans

Ramon Estrada Carbonell

Carles Jódar Jerez

Jaume Pons Agulló

Amb la col·laboració de

*A tota la gent de les entitats,
que dedica moltes hores de treball i esforços
per tal d'organitzar les festes de la ciutat.*

Editen:

AJUNTAMENT DE MANRESA
Plaça Major, 1 - 08241 Manresa
Tel. 93 873 23 00

CENTRE D'ESTUDIS DEL BAGES
Via de Sant Ignasi, 40 - 08241 Manresa
Tel. 93 873 65 25

Primera edició: abril de 2008

Reservats tots els drets. No és permesa la reproducció total o parcial d'aquest llibre amb qualsevol tècnica o mitjà, inclosa la fotocòpia, sense permís conjunt, previ i per escrit, dels respectius titulars dels drets d'autor.

- © Marc Torras Serra, pel text.
- © Genís Sáez Molina, per les fotografies, excepte les imatges indicades.
- © Ramon Riu Martínez (Mèdiadavid Produccions), per l'audiovisual.
- © Glòria Ballús Casólviva, pel text de la música.
- © Ramon Estrada Carbonell, per les partitures.
- © Carles Jódar Jerez, pels textos dels castellers i de la Fira Mediterrània
- © Ajuntament de Manresa i Centre d'Estudis del Bages, per l'edició.

Imatges:

Genís Sáez: portada, p. 2, 19, 20, 21, 23 dalt, 26, 27, 28, 29 dalt, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 45, 46, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 66, 67, 69, 71, 72, 73, 75 dalt, 76, 77, 79, 82 i 92
Arxiu dels Amics de l'Art Romànic del Bages: p. 24 (autor desconegut)
Glòria Ballús: p. 68 i 70
Museu Comarcal de Manresa: p. 14 (mcm 636 (A). fotografies: Genís Sáez)
Andreu Olivé / *Regió 7*: p. 23 baix
Salvador Redó / *Regió 7*: p. 29 baix i 81 baix
Eudald Redó / *Regió 7*: p. 75 baix
Josep Rojas / *Regió 7*: p. 81 dalt

Agraïments:

A Ramon Estrada per l'elaboració de les partitures.
A Jaume Pons per les seves aportacions en informació i en la redacció.
Volem agrair especialment la col·laboració de Jaume Capdevila Plans, que ha aportat molta informació i imatges sobre diverses festes manresanes.
A la Pirotècnia Igual, per la seva col·laboració.
A totes aquelles persones i entitats que han aportat dades, informació i imatges per poder elaborar aquest llibre.

Disseny i producció: Farell
Mn. Joan Orriols, 79 - 08295 Sant Vicenç de Castellet

ISBN: 978-84-87202-43-8 (Ajuntament de Manresa)
978-84-87618-91-8 (Centre d'Estudis del Bages)
D.L.: B--2008

Salutació

La festa és un element indissociable de qualsevol cultura, de totes les societats: cohesiona, articula el calendari i fixa en l'imaginari col·lectiu els episodis i els valors compartits. La festa trenca l'encadenament monòton de dies, setmanes i mesos i ens convida a adoptar, en dates senyalades, un posat nou davant dels altres, coneguts o desconeguts; davant de la rutina quotidiana; davant de l'espai públic.

Avui, vivim envoltats de propostes lúdiques. De fet, no cal esperar cap dia especial per gaudir del lleure. Però, tanmateix, continuem esperant amb la mateixa expectació que en el passat l'arribada de les festes. A Manresa, enceta l'any la celebració de la Llum seguida de la Setmana Santa, la Festa Major i, per tancar el cercle, el Nadal. I és que, malgrat tot, el cicle anual de la ciutat es manté lligat a un calendari festiu que ens recorda qui som i d'on venim, que ens diferencia dels veïns i ens reforça l'orgull de pertinença a una comunitat amb personalitat pròpia.

Així, les festes, com a celebració col·lectiva, continuen essent, més que mai, una eina d'integració, d'arrelament i d'identificació. En un món globalitzat on les oportunitats d'entreteniment flueixen per totes bandes, la festa local, sentida i viscuda com a pròpia i irreplicable, esdevé un mecanisme de reforç del sentiment de col·lectivitat per la via del ritual conegut, de la cerimònia solemne, de l'alegria compartida i expressada públicament, de l'ocupació joiosa de carrers i places.

La festa és, doncs, un element important d'aquest espai de convivència, activitat i trobada que és la ciutat. Per això celebro l'edició d'aquest tercer volum de la col·lecció *El Patrimoni Festiu de Manresa*: pel que significa de consolidació d'una línia de treball encetada amb il·lusió però no pas sense incertesa; i també perquè deixa testimoni escrit de la vitalitat de la societat manresana que, a través de les seves festes, es reconeix i es fa gran tot preservant la seva autenticitat

JOSEP CAMPRUBÍ I DUOCASTELLA
Alcalde de Manresa

Pròleg

La intenció del tercer volum de la col·lecció sobre el patrimoni festiu de Manresa és recollir el cicle festiu de la ciutat al llarg de l'any, tal com és en l'actualitat.

La nostra societat és canviant, i per això, tot i que hi ha tradicions festives que perduren igual des de fa molts anys, d'altres s'han adaptat als temps o han desaparegut. I al mateix temps, hi ha noves festes que, tot i ser recents, s'han consolidat amb molta força.

En aquest llibre trobareu part del patrimoni que singularitza la ciutat de Manresa, i també festes compartides arreu del país. Festes que en algun cas es perden en els temps, com els solsticis, i que ens agermanen amb altres cultures i tradicions.

El llibre se centra sobretot en les festes que abasten la ciutat. Les festes dels barris, dels carrers, de les entitats, formen part del patrimoni festiu col·lectiu, però aquí tot just es mencionen, ja que serien objecte d'un estudi a part, més exhaustiu.

Hi trobareu la descripció del cicle festiu de la ciutat, amb els actes i les celebracions que es repeteixen periòdicament, i també els elements del patrimoni festiu que ens són propis: des de l'herald, els macers, el cavaller... a la tronada o el correaigua. Des dels actes més seriosos i institucionals als més lúdics, que esdevenen espai de transgressió.

La festa és, de vegades, motiu de projecció de la nostra ciutat a tot el país, i per això, motiu d'autoestima.

La festa és un fet cultural i social de primer ordre. Un lloc de trobada de persones de tot origen i condició, que contribueix a la cohesió social i a la creació d'identitat, de sentit de pertinença a la ciutat i al país, i que ens ajuda a relacionar-nos, a crear complicitats. La festa és espai de participació i d'inclusió.

La festa la protagonitzen les entitats que la fan possible amb el seu treball voluntari, perquè estimen la ciutat i volen fer-hi aquesta aportació, viscuda en un ambient de companyonia.

IGNASI PERRAMON I CARRIÓ
Tinent d'alcalde delegat de Cultura
Ajuntament de Manresa

La festa, creadora de comunitat

La festa, les festes, són importants. És clar que dit així pot semblar una obvietat, però em penso que és bo d'emfasitzar-ho, fins i tot per deixar clar que ara no parlem pas de la festa particular ni del temps de vacances propi, de cadascú. La festa, la importància de la festa, rau en el seu caràcter col·lectiu, públic, fruit d'una convocatòria oberta, i la seva pràctica –que contindrà valors més o menys lúdics, creatius o participatius– té la virtut de reforçar el sentiment de pertinença. La festa és creadora de comunitat, perquè el temps de la festa és un temps compartit.

Tal com ha sintetitzat Manuel Delgado, *“la festa actua com a catalitzador de la comunitat”*, i per això pot ser capaç de reduir a la unitat el conglomerat més heterogeni. A ningú no se li escapa, doncs, el seu valor estratègic: la celebració ritual de la festa, en un temps de diversificació cultural com el que estem vivint, és especialment necessari. Amb l'avantatge que participar-ne no obliga a fer renúncies prèvies: senzillament, la seva praxi genera episodis d'identificació col·lectiva. Així, quan sentim a dir que la cultura popular és una eina de cohesió social, encara ho és més en el seu vessant festiu. No em cansaré d'insistir que les nostres festes majors, per poc que les repensem, descobrirem que poden ser el més gran programa transversal que pugui emprendre un municipi i, sorprenentment, a molts llocs encara està per explotar! La festa és, doncs, motor de noves polítiques de proximitat. Per trobar temps i espais comuns, per crear moments de fusió col·lectiva.

Per tot plegat és important de donar valor a la festa, de destinar-hi idees i recursos. I encara més, poder-la estudiar i difondre. També repensar-la, talment ho permet una col·lecció com aquesta. Si més no, perquè estic convençut que allò més important de la festa no és pas l'acte en si, la seva realització, sinó sobretot que aquells que hi participen, que hi actuen, sàpiguen què hi fan, quina és la litúrgia i la simbologia de l'acte, i que s'hi reconeguin des de l'emoció. Per això cadascú, individualment, pot apropiarse'n, i en l'apropiació, esdevenir membre del grup, i encara, obtenir també el dret a reinterpretar-la. Perquè al capdavall, la festa no és un producte, sinó un procés.

En aquest sentit, Manresa ha fet feina i n'ha fet de molt bona. He conegut molt a la vora la festa de Manresa: d'una banda, amb els de casa

vaig poder viure des de petit el calendari festiu de la ciutat. De l'altra, durant gairebé dotze anys vaig tenir la responsabilitat de la regidoria de Cultura. I, encara avui, puc destinar una bona part de la meua feina a resseguir el patrimoni festiu de Catalunya. I per tot plegat, sóc del parer que a Manresa podem viure amb satisfacció el nostre patrimoni festiu. Que no vol pas dir que estigui tot fet: aquesta és una tasca en construcció permanent. No pot ser d'una altra manera.

Així, el meu record infantil –som als darrers temps de la dictadura– és un record difús, pobre, d'unes festes encotillades. Per contra, potser perquè em coincidí amb l'adolescència, d'ençà els nous ajuntaments democràtics de 1979 la meua percepció festiva es vivifica. Esdevé menys oficial i s'amara d'una concepció marcadament progressista i catalana. Es multipliquen les propostes més populars, creix la imatge, s'incorporen noves músiques... Des d'aleshores, el resultat no ha parat d'esmenar-se i créixer, fins a aconseguir un bon catàleg festiu. Amb més reiteracions que novetats, és clar, però absolutament contemporani. Una contemporaneïtat –i permeteu-me la paradoxa– resultat de molts i molts d'anys de reelaboració. És allò que en Jordi Bertran ens recorda: *“la festa és il·lusió d'allò permanent”*. Permanent en aparència, doncs: per anar bé cal que estigui en transformació contínua.

En fi, la lectura d'aquest tercer volum sobre el patrimoni festiu de Manresa permet acostar-se a tot el conjunt de propostes del calendari tradicional. Amb Carnestoltes, Enramades, Sant Joan o la Puríssima. I encara les celebracions més cíviques –Sant Jordi, la Diada. Per poc que hi rumiem, veurem com moltes d'elles han anat incorporant o modificant ingredients de la seva ritualització. Però és en els grans cicles que es percep la revitalització de la festa, molt sovint gràcies a veritables exercicis de participació ciutadana, cada vegada més complexos. Només cal dur a la memòria la cavalcada de Reis (cicle de Nadal) o les propostes a redós de la Misteriosa Llum (Fira de l'Aixada o Transèquia). O la recuperació dels Armats i tota l'escenografia parateatral que acompanya la nova processó del Divendres Sant. I per sobre de totes, la Festa Major, a cavall entre el Correigua i el Correfoc, amb especialitzacions tan arrelades com ara la Festa Major Infantil o la Festa Major Alternativa...

I és que la xarxa associativa a l'entorn del nostre calendari festiu és el model que ha facilitat aquest creixement, amb la complicitat municipal. Singularment cal destacar, des de 1982, l'existència de Xàldiga, una entitat nascuda literalment com a “taller de festes” en una fórmula imitada i que ha donat excel·lents resultats arreu del país. En qualse-

vol cas, l'associacionisme local sovint aplega gent d'un ampli espectre, amb homes i dones d'aquí i d'allà, més grans o més joves, amb els més dinàmics i els més prudents... Podria no haver estat així i, de fet, en els primers anys en què el protagonisme va recaure en els nous ajuntaments democràtics –i aquell punt de desconfiança envers la participació ciutadana– el risc era el de reduir l'atractiu de la Festa Major en una festa espectacle (els concerts de la Trinca, aquell concert de Mecano...) força habitual encara avui a la conurbació metropolitana. D'aquells primers anys n'ha quedat un pòsit que pren forma de pregunta en les presentacions del programa de festa major i que demana si *“hi haurà macroconcert enguany?”* com si aquest fos el termòmetre per avaluar el grau d'excel·lència de la comissió. Amb tot, sols cal comparar els programes de 1975, 1985, 1995 i 2005 per veure no només el creixement espectacular d'actes en aquests trenta anys, sinó com hi ha una sèrie de fites que es consoliden com a canemàs de tota la convocatòria. Un canemàs que estructura el programa però que, alhora, dóna molta llibertat en la seva confecció.

Al capdavall, ens posarem d'acord que la Festa Major és el moment àlgid, aquell que posa a prova la capacitat i la bondat de les nostres propostes festives. Aquesta festa que sembla igual que sempre, però que és diferent cada vegada, construïda amb el suport dels recursos tècnics i econòmics municipals, però transferint poder i capacitat de decisió a una comissió de festes.

I és clar, els consensos i dissenços que es visibilitzen a cada festa major recorden els espais públics en moments d'institucionalitat o bé d'altres d'alternatius (la cultura no és també un espai de debat, de conflicte?). Cal insistir en com és de convenient la coexistència, la seva retroalimentació. No és una foto idíl·lica i amable, però ens permet pensar en una comunitat complexa, plural. Madura en la seva composició. Amb moments d'unitat i moments de diversitat. Deixo per a l'anàlisi sociològica aquelles nits d'agost, els darrers dies de festa major. Recordeu el trànsit que es produeix des del passeig de Pere III, la plaça de Sant Domènec, la Muralla, el mercat de Puigmercadal i fins a la plaça d'Europa, a les dues de la matinada, posem per cas? No em negaran que és un dels millors exemples que hi ha de transformació de l'espai públic, d'alteració horària. De reiteració i d'innovació, de debat si es vol. En síntesi, un bon moment de festa. La fusió humana de la nostra ciutat –en edat, en origen, en idees– que tot modificant temps i espai, i també l'activitat, recorre amb uns altres ulls els trajectes habituals. I des de l'alteració s'apropia, ara sí, de la ciutat.

Acabo. Algú també ja ha dit que la festa vol excés i trencament. Insubordinació i igualitarisme. També a Manresa! Per això m'agrada cada any trobar el moment per barrejar-me en la multitud d'una nit a Puigmercadal (aquell vague sentiment de revolta!) però sobretot, si hom cerca un punt de catarsi, recomano sempre el vespre del castell de focs a l'Agulla. La democratització dels espectacles pirotècnics sorgida de la Revolució Francesa aconsegueix allà un sentiment d'unicitat absoluta, uns minuts de comunió col·lectiva plàsticament esborronadors. Aproveu un esplet de palmeres per mirar no pas el cel sinó l'entorn del llac. Milers de ciutadanes i ciutadans. Amb les nostres passions i problemes. Amb les nostres misèries més íntimes: absolutament tots embadalits! Després tornem a casa, sabem que s'encarrila el final d'una festa que ens sentim nostra. I comparant el castell de focs amb el de l'any passat o l'altre –talment sigui per criticar-lo!– ens sentim sense saber-ho membres de la mateixa comunitat. I a desgrat de tots els maldecaps, molts ja pensem en com serà el de l'any vinent. I com ens agradaria saber que sí, que hi serem una altra vegada. Compartint temps i espai. Compartint un altre cop la festa.

RAMON FONTDEVILA I SUBIRANA
Director del Centre de Promoció
de la Cultura Popular i Tradicional Catalana

Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació
Generalitat de Catalunya

La festa a Manresa

En el present llibre parlarem de les festes tradicionals que, a finals del segle XX i inicis del XXI, trobem a Manresa. Algunes d'elles ja se celebraven fa segles –d'una manera diferent a l'actual– i d'altres són d'invenció recent. Això és a causa del fet que el concepte de festa –i les festes en elles mateixes– han anat variant amb el temps. Amb tot, sí que podem dir que a Manresa hi ha hagut unes festes i uns elements que, poc o molt, s'han mantingut al llarg dels anys perquè s'han adaptat als nous temps. Aquest seria el cas de Corpus Christi, els Cossos Sants –l'actual Festa Major– o la Puríssima, les celebracions més importants de la ciutat durant els segles XVII i XVIII, amb les corresponents processons, en què la figura de l'àliga tenia un important paper simbòlic. Igualment, per al període que va d'inicis del segle XIX i fins al moment actual, hauríem de parlar de la Misteriosa Llum i la Festa Major com les principals festes de la ciutat gràcies a la seva constant readaptació i al fet d'haver passat de ser unes celebracions exclusivament religioses –en què la processó era el principal acte– a esdevenir manifestacions en què la religió té un paper relativament petit a causa de la seva major durada i de la quantitat d'actes que inclouen (teatre, balls, festivals infantils, ballades i concursos de sardanes, partits de futbol i altres competicions esportives, jocs de ciutat, concursos de pintura, exposicions artístiques i espectacles, entre d'altres).

Els darrers anys també s'ha produït un moviment de recuperació d'actes i elements que havien desaparegut, alguns d'ells d'origen religiós. Aquest seria el cas dels Armats o la processó del Divendres Sant, que gaudeixen de gran acceptació per part del públic i de la ciutat, però que, d'altra banda, han perdut una gran part de la significació simbòlica i religiosa que tenien en èpoques anteriors, per passar a ser considerats un espectacle més dels de caràcter tradicional que se celebren pels carrers de la ciutat.

El cavaller de la ciutat i les banderes de les confraries a l'època moderna tal com apareixen a una còpia del Retaulle de la translació dels Cossos Sants, feta els anys 50 per Pere Porquet i Joan Sallent i que es conserva al Museu Comarcal de Manresa

Portades de programes de la Festa Major de mitjan segle XX

La festa a finals del segle xx i principis del XXI

El cicle de Nadal

El cicle festiu de Nadal comença amb l'encesa de l'enllumenat dels carrers –per la fira de Sant Andreu– i amb les diverses fires que se celebren uns dies abans de la diada de Nadal, i acaba amb les representacions de la Innocentada, ja en ple mes de gener.

Les fires de Nadal

Ja des dels primers dies de desembre diversos carrers cèntrics estan il·luminats per donar animació festiva a la ciutat. Amb tot, els primers senyals que s'acosten les festes es donen amb les fires de Nadal. Una d'aquestes és la Fira de Santa Llúcia, que organitzen el Casal de Joves de la Seu i l'Ajuntament, i que se celebra el cap de setmana posterior a la diada de Santa Llúcia. Inicialment tenia lloc a la Baixada de la Seu

Fira de Nadal al Passeig

Fira de Santa Llúcia

i des de l'any 2006 s'instal·la a la plaça Major, amb parades de figures de pessebre i d'artesanía.

D'altra banda, l'entitat Imagina't organitza una Fira Infantil de Nadal, amb parades de productes elaborats per nens i nenes pertanyents a agrupacions d'escoltes, esplais, etc. Fins a l'any 2006 es va celebrar al claustre de l'antic Col·legi de Sant Ignasi. Actualment es fa a la plaça Major i comparteix data, espai i activitats (espectacles d'animació, contes, etc) amb la Fira de Santa Llúcia que acabem d'esmentar.

Per últim, el cap de setmana d'abans de Nadal l'Associació de Veïns de les Escodines organitza una fira de Nadal a la plaça de Sant Ignasi, mentre que durant els dies de Nadal també hi ha diverses parades d'artesans instal·lades al primer tram de Passeig.

Activitats per als més petits

A les tardes dels dies que van del 22 de desembre al 4 de gener té lloc el *Campi qui Jugui*, el Saló de la Infància i la Joventut de Manresa, que se celebra des de l'any 1986 a les instal·lacions del Palau Firal de Manresa. Consisteix en tot un conjunt de jocs i d'activitats lúdiques, d'esbarjo i esportives, però també inclou actuacions de màgia, animació, música i teatre. Alhora, aprofita les activitats que s'ofereixen per de dur a terme una tasca educativa i potenciar entre els nens i nenes

Imatge i cartell del Campi qui Jugui 2008

de 3 a 14 anys actituds i valors com la solidaritat, el respecte a la diversitat o la creativitat.

Fins a l'any 1995 *Campi qui Jugui* va ser organitzat per l'entitat Jove Cambra de Manresa, amb el suport de l'Ajuntament i la col·laboració d'altres entitats que participaven en activitats dins del saló. L'any 1996 Jove Cambra va cedir *Campi qui Jugui* a la ciutat i des de llavors l'organitza l'Associació Campi qui Jugui, vinculada a l'Ajuntament i formada per un grup de persones provinents d'entitats relacionades amb el món de l'esplai infantil i juvenil. També compta amb la participació d'associacions i entitats de tota mena, de Manresa i de la comarca, que aprofiten el *Campi qui Jugui* per donar-se a conèixer i fer conèixer les seves activitats als més menuts.

Els darrers anys el saló ha tingut un tema central –el mar, Àfrica o l'Edat Mitjana, entre d'altres– que ha servit d'eix a les diverses activitats que s'hi porten a terme.

Igualment, per als més petits però també per als grans, hem d'esmentar les exposicions de pessebres que es poden veure a la ciutat. La principal és la que, des de l'any 1999, té lloc a la sala d'exposicions del Centre Cultural El Casino. Des de l'any 2000 l'organitza el Grup Pessebrístic de Manresa, amb pessebres, diorames i un pessebre monumental dissenyat i construït per membres d'aquest col·lectiu.

Altres pessebres que podem trobar per la ciutat són els que s'instal·len a la plaça Major, al mercat de Puig-

mercadal, a l'Associació de Veïns de la Font dels Capellans o a l'Agrupació Manresana de Boletaires El Rovelló, a més d'altres a entitats i aparadors de botigues i locals comercials.

Música i espectacles per Nadal

La representació teatral tradicionalment vinculada al Nadal són Els Pastorets. D'entre les diverses funcions que tenen lloc als escenaris i locals parroquials i d'associacions de la ciutat cal esmentar en primer lloc *Els Pastorets* de Josep M. Folch i Torres que, des de l'any 1910, l'elenc teatral del Casal Familiar Recreatiu –el grup l'Espantall posa en escena a la sala Els Carlins. També tenen cura d'organitzar representacions altres associacions com el Grup Escènic Nostra Llar, de la parròquia del Poble Nou i les associacions de veïns de Valldaura, la Font dels Capellans o la Sagrada Família, entre d'altres.

Igualment, cal esmentar la tradició exclusivament manresana de la *Innocentada*, una obra que es representa al llarg dels caps de setmana de gener. Cada any és diferent, amb un argument de temàtica manresana que ofereix una visió en clau humorística de la societat, la política i la realitat ciutadana, amb quadres de música i balls en els quals l'Esbart Manresà té un paper destacat.

Darrere la *Innocentada* hi ha l'Agrupació Cultural del Bages, entitat que la va iniciar l'any 1957. Durant molts anys l'ànima de la *Innocentada* va ser Agustí Soler i Mas, que era l'autor dels textos i el director de la posada en escena. Alguns dels títols de les *Innocentades* dels darrers anys són: *Favets i Tremendos*, *Black (La Manresa fosca)*, *La revolta dels innocents* o *Noces d'or*, entre d'altres.

Pel que fa a la tradició musical de Nadal, hem de parlar dels concerts que s'organitzen a diverses entitats, associacions i parròquies, com els que tenen lloc a les Escodines, a l'església de Crist Rei o el que, des de 1986, es porta a terme a l'església de Sant Josep del Poble Nou, amb la intervenció del Cor Parroquial de Sant Josep i la Coral Font del Fil.

Així mateix, cal esmentar els balls i revetlles de cap d'any. Els darrers anys la revetlla té lloc al pavelló del Nou Congost i habitualment compta amb l'animació de l'orquestra Mitjanit, amb balls que acostumen a començar a la una de la matinada i duren fins a quarts de sis del matí.

Per últim, des de mitjans de la dècada dels anys 90 la Unió Musical del Bages celebra el tradicional concert de cap d'any, que té lloc el dia 1 de gener a la tarda.

Els Pastorets

La Innocentada

Les misses del gall

La nit de Nadal té lloc la tradicional missa del gall a les diferents parròquies i esglésies de la ciutat. Totes elles són força participades pels feligresos. En acabar acostuma a haver-hi coca, neules i mistela per als assistents. Algunes de les entitats de la ciutat també participen activament en les diverses misses del gall convocant els seus socis i col·laboradors en una determinada església o capella de la ciutat.

Des de mitjan segle XX el Centre Excursionista de la Comarca de Bages celebra la missa del gall al santuari de Joncadella. En aquesta nit, i al peu de l'altar, s'hi condiciona el pessebre, que un cop finit l'acte religiós, un grup d'excursionistes porta a Collbaix, on farà estada fins a la Candelera. La coral Eswèrtia prepara l'acte i acompanya la missa amb un repertori apropiat per a aquesta nit, sovint acompanyada per un grup musical. A l'exterior del santuari un foc serveix per escalfar les mans i els peus dels nombrosos assistents; un tall de coca i un traguèt de mistela o vi ranci contribueixen a l'animada conversa que genera uns moments especials de la nit de Nadal.

D'altra banda, des de 1980 cada any els Amics de l'Art Romànic del Bages celebren la missa del gall en un lloc diferent, preferentment alguna de les moltes esglésies romàniques que hi ha a la comarca. Així, s'han fet misses a Viladordis, Cererols, l'Estany, Rocafort, el Grauet de Fals, Mura o Santa Cecília de Montserrat, entre d'altres, però també a la Seu de Manresa, l'any 1997. Com en altres misses, un cop s'acaba la celebració s'organitza un foc de camp amb cançons i coca, neules i vi dolç o mistela per acabar la celebració en un ambient festiu i animat.

Missa del gall dels Amics de l'Art Romànic del Bages

El patge reial i la cavalcada de Reis

El darrer dels actes festius de carrer del cicle nadalenc és la celebració de la cavalcada de Reis, adreçada als nens i nenes de la ciutat que, il·lusionats, reben els mags d'Orient. Els dies previs a l'arribada de Ses Majestats, però, molts nens i nenes fan la tradicional visita al príncep Assuan, el carter reial, per donar-li la carta als Reis. Un dels llocs més habituals on s'instal·la és l'antic vestíbul de can Jorba, però alguns anys també s'ha fet a la Plana de l'Om o al pati del Kursaal, mentre que el 2008 també es va aprofitar el vestíbul de la planta baixa de l'ajuntament.

Durant les festes de Nadal els patges reials també acostumen a visitar els locals d'entitats i associacions de veïns. Aquest és el cas de Vic-Remei, els Comtals, la Balconada, la Font dels Capellans o cal Gravat, a banda de fer una visita a l'església de Sant Josep del Poble Nou, on també recullen cartes dels nens i nenes del barri.

El principal acte vinculat als Reis, però, és la cavalcada que té lloc la tarda-vespre del 5 de gener i que organitza i coordina l'Agrupació Cultural del Bages, amb la participació de diverses entitats de la ciutat i amb el suport econòmic de l'Ajuntament de Manresa. La cavalcada té un recorregut més o menys estable, tot i que d'un any a l'altre pot variar depenent del lloc on comença, que els darrers anys ha estat l'avinguda dels Dolors, el baixador dels Catalans o el camp de futbol del Congost. Amb tot, el lloc més habitual d'inici s'ha situat al voltant de la Florinda. En aquest cas la comitiva discorre pel carrer del Bruc, la carretera de Cardona, el Passeig de Pere III, la Bonavista, la carretera de Vic, la muralla del Carme, la plaça dels Infants, el carrer del Joc de la Pilota, el carrer Sobrerroca i la plaça Major.

Sigui quin sigui el lloc d'inici i el recorregut, la cavalcada sempre s'atura davant de l'església de Crist Rei –on hi ha un pessebre vivent i Ses Majestats adoren el Nen–, i acaba a la plaça Major, on els Reis són rebuts per les autoritats municipals i, des del balcó de l'ajuntament, fan un parlament als nens i nenes de la ciutat.

La cavalcada sempre ha comptat amb un alt grau de participació: hi han col·laborat gaiters de la Casa de Galícia, la banda de cornetes i tambors de Valldaura, Creu Roja, l'Associació de Veïns del Poble Nou, una carrossa del Centre Hospitalari, l'Associació d'Agroturisme de Sant Mateu de Bages, l'Associació de Vaquers i Traginers de Manresa, els Armats de Manresa, la Pubilla i l'Hereu de la ciutat o els cavallets de Manresa. També hi és habitual la participació dels bombers, guarnits amb els uniformes d'època i amb dos camions antics, a més de la carrossa coneguda tradicionalment com *la barca del Tomaset*.

La cavalcada més vistosa dels darrers anys va tenir lloc el 2003,

quan va ser retransmesa per TV3, amb 12 carrosses i més de 400 figurants.

A banda de la cavalcada de la ciutat, també hi ha les que es fan als barris de la Font dels Capellans i la Balconada, la Sagrada Família, els Comtals i el Xup, organitzades per les respectives associacions de veïns. Igualment, els Reis també acostumen a visitar els barris del Vic-Remei, el Poble Nou (l'església de Sant Josep) i la barriada Mion, on donen els regals als nens i nenes del barri.

La misteriosa Llum

Amb la festa de la Misteriosa Llum es recorda el miracle que, segons la tradició, el 21 de febrer de 1345 va posar fi al conflicte entre la ciutat i el bisbe per la construcció de la sèquia. Una de les característiques que sempre s'ha destacat d'aquesta festa és el fet que cada any hi ha uns administradors diferents, encarregats de programar-la i organitzar-la, la qual cosa hi aporta noves idees i nous actes. Fins als anys noranta la confraria de la Santíssima Trinitat, vinculada a l'església del Carme, era qui decidia quina entitat seria l'encarregada d'organitzar les festes de la Llum. Amb la desaparició de la confraria l'atribució de designar administradors va passar a una nova entitat: l'Associació de la Misteriosa Llum.

Dins els actes tradicionals habituals que se celebren al voltant del dia de la Llum cal esmentar del pregó oficial, al saló de sessions de l'ajuntament, seguit del cant dels *Goigs de la Llum*, el seguici al Carme, la missa i la portada de l'aigua i de la Llum –des de Balsareny i Montserrat, respectivament– a més de la Transèquia, una caminada popular organitzada per Jove Cambra, que discorre al llarg de la sèquia, des de Balsareny fins a Manresa.

Així mateix, el programa inclou exposicions, conferències, competicions esportives, teatre i altres activitats ben diverses, que acaben d'omplir de contingut les festes, una part important de les quals pot variar sensiblement depenent dels administradors de cada any.

Els actes tradicionals del dia de la Llum

El dia 21 de febrer al matí té lloc el seguici de les autoritats que han d'assistir a l'ofici solemne a l'església del Carme, que en anys alternatius celebren el bisbe de Vic i l'abat de Montserrat. El seguici és encapçalat pels administradors de la festa de la Llum, seguits per l'Associació de la Misteriosa Llum, els dos macers amb les maces, els regidors, els tinents d'alcalde i l'alcalde, les autoritats convidades i dos guàrdies municipals de gala.

En acabar l'ofici, quan els assistents ja han sortit de l'església, la colla castellera Tirallongues carrega un pilar de quatre a les escales del Carme. Tot seguit el seguici torna a l'ajuntament amb la participació de la imatgeria de la ciutat, que prèviament s'ha anat concentrant a la porta del Carme. L'ordre del seguici de tornada és el següent: els cavallets, els nans, els gegantons, la Pubilla i l'Hereu, els gegants i l'àliga, la pubilla i l'hereu de la ciutat, els administradors de la festa de la Llum,

xxx

l'Associació de la Misteriosa Llum, els dos macers amb les maces, l'alcalde, els tinents d'alcalde i els regidors, les autoritats convidades i els dos guàrdies de gala de la Policia Local.

En arribar el seguici a la plaça es dispara una tronada i els castellers i els diversos elements de la imatgeria fan una actuació a la plaça, acompanyats per la cobla Ciutat de Manresa.

ELS MACERS

La ciutat té dos macers, que antigament també s'anomenaven porrers. La primera referència que en tenim data de 1606, en què, amb motiu de la vinguda del virrei de Catalunya, el capítol de la ciutat deliberà que es proveís l'ofici de macer, tal com tenien les catedrals. Per aquest motiu s'ordenà la confecció del vestuari corresponent i d'una maça de plata, peça que elaborà l'argenter manresà Andreu Cucurella. El 1629 els porrers ja eren dos i la indumentària que duïen consistia en la típica gramalla, una gorgera, beca i gorra de ris. La maça era una vara que a la part superior tenia encastat un pom quadrangular amb l'escut de la ciutat a cadascuna de les seves cares.

Actualment, els dos macers formen part del cerimonial municipal i surten solament als seguicis de la Llum i de la Festa Major, quan acompanyen la corporació municipal a l'ofici solemne. A diferència d'altres elements del protocol, en tots dos casos els macers entren a l'església i hi ocupen un lloc destacat durant els moments importants de la celebració de la missa. Els seus vestits, de gala, estan inspirats en els d'inicis del segle XIX i les maces són de metall amb el mànec de fusta i un pom quadrangular daurat on hi ha l'escut de la ciutat.

IMATGERIA

La imatgeria de la ciutat de Manresa és formada per un bon conjunt de peces. La majoria són de propietat municipal però estan sota custòdia de diverses entitats, que són les encarregades de fer-les sortir els dies assenyalats. D'altres són propietat d'entitats o associacions, que també les treuen al carrer les dates assenyalades. De tots els elements de la imatgeria n'hem parlat en altres llibres d'aquesta mateixa col·lecció. Per això ara només n'ofereim una breu presentació.

ELS GEGANTS

La primera notícia que tenim de l'existència de la figura del gegant a Manresa data de 1602, quan participà en la processó de Corpus. Fins a l'any 1738 no s'introduí la figura de la geganta. A partir d'aquest moment la parella va anar guanyant protagonisme dins la imatgeria de la ciutat i a finals del segle XVIII i principis del XIX ja eren les figures cabdals del protocol de la ciutat.

Actualment Manresa té vuit gegants (quatre parelles): els gegants vells -construïts vers 1840-, els gegants nous -estrenats per la Festa Major de 1982-, la Pubilla -construïda el 1951-, l'Hereu -estrenat el 1974- i els gegantons -estrenats per la Festa Major de 1995.

Els gegants vells van estar en actiu des del moment de la seva construcció fins a l'any 1982, quan van ser substituïts pels gegants nous, rèplica exacta dels vells però amb materials més moderns i lleugers. El 1998 van ser restaurats i el 2001 es van retirar definitivament al Museu Comarcal de Manresa, on es poden contemplar.

La parella nova només surt per Manresa durant les festes de la Llum i per la Festa Major i, en tot cas, amb motiu d'algun altre esdeveniment extraordinari. Els encarregats de representar la capital del Bages en trobades i visites a d'altres ciutats i viles són la Pubilla i l'Hereu.

Per últim, els gegantons són replica fidel del gegants vells quan anaven vestits de turcs, a principis del segle XX, però més petits, per tal que els puguin dur nens i nenes. Surten per la Llum i la Festa Major i participen en trobades de gegantons.

ELS NANS

La primera referència que tenim dels nans és de l'agost de 1851, quan s'estaven construint. Inicialment anaven per separat dels gegants i tenien un músic propi. Ben aviat, però, ja van esdevenir el complement inseparable dels gegants. Actualment la ciutat de Manresa disposa de sis parelles de nans: les tres parelles velles, amb més de cent anys d'història i les tres noves, molt més lleugeres, construïdes el 1989 (una parella) i el 2002 (dues parelles) per tal de substituir les velles. Nans nous i vells són idèntics i només es diferencien pel color de la casaca: verda els vells i vermella els nous. Des de 2002 els nans vells són al Museu Comarcal de Manresa, on es conserven i es poden veure.

Cal esmentar, com a fet anecdòtic, que el 17 d'abril de 2006 els nans van fer el seu ball al saló de sessions de l'Ajuntament, dins els actes de presentació del segon volum d'aquesta col·lecció.

L'ÀLIGA

La primera àliga que tenim documentada a la capital bagenca és de 1593 i va sortir per la processó de Corpus d'aquell mateix any. Des de la seva creació i fins a finals del segle XVIII va ser la principal figura de la imatgeria i del protocol de la ciutat. Participava a les processons de Corpus, dels Cossos Sants i de la Puríssima. També intervenia en totes les celebracions importants que tenien lloc a la ciutat. Tenia un ball propi, que executava dins la Seu, abans de començar la processó de Corpus, i també a la plaça, davant dels consellers de la ciutat. El màxim honor que es podia oferir a algú era que l'àliga ballés davant seu. A finals del segle XVIII va anar perdent importància en benefici dels gegants, fins a la seva desaparició durant la segona meitat del XIX.

Pel que fa a l'àliga actual, es va estrenar el diumenge de la Festa Major de 1992. És de fusta, té música i ball propi i està a càrrec del Geganters de Manresa. Participa a la cercavila i als seguicis i actes de les Festes de la Llum i de la Festa Major.

ELS CASTELLERS I ELS CASTELLS

La colla castellera Tirallongues de Manresa va quedar formalment constituïda el mes de novembre de l'any 1992, tot i que la seva primera actuació es va fer el 21 de febrer de 1993, dia en què va descarregar el primer pilar de quatre.

L'origen de la colla cal trobar-lo en un grup de manresans que el 1992 van ser presents al concurs casteller de Tarragona –autèntica referència castellera– i que van pensar que de la capital bagenca podia sortir-ne una colla castellera. La idea, a l'època, era tota una temeritat. Malgrat tenir el referent proper de Terrassa, amb dues colles en el circuit habitual dels castells, el fet casteller s'entenia pràcticament com a identificatiu del sud del país.

Els impulsors de la iniciativa van posar-se en contacte amb la premsa manresana per anunciar la seva idea i començar a recaptar gent. La resposta va ser sorprenent. Un grup de deu persones va reunir-se per crear l'entitat i començar a fer realitat el projecte que la ciutat tingués colla pròpia. Aquest grup va haver d'afrontar diversos reptes, el primer dels quals era aconseguir adeptes, una tasca que –gràcies a la persistència dels fundadors i a la simpatia que va generar la iniciativa en determinats sectors– va anar-se aconseguint. L'altre gran repte era la indumentària adequada que havia d'identificar els castellers manresans. Els responsables de l'entitat van trobar una camisa que a la percepció de la vista és blava, però que en realitat es tracta d'un teixit format per dos fils blancs i dos de blaus, un gènere amb la resistència necessària per al tipus d'activitat a què va destinat. Es va aprovar també la constitució de l'escut de la colla, que superposa un pilar de cinc a l'escut de Manresa.

La denominació va ser una de les grans novetats que va aportar la colla manresana al món casteller. La tònica habitual és que les colles utilitzin un sinònim de nen que anteposen al nom de la ciutat o poble que representen. En aquesta línia, la primera pensada va ser la d'anomenar-se *nanos* de Manresa. Finalment, però, es va optar per un nom molt més manresà i anomenar-se *Tirallongues*, en record d'un antic joc que es practicava fa segles a la ciutat.

Des dels orígens els Tirallongues de Manresa han tingut un grup de grallers propi, ja que no s'entén l'execució d'un castell si no va acompanyat de la música de la gralla i el timbal que indica en cada moment l'evolució de la construcció. Sentir la música és imprescindible per a tots els castellers del tronc i de la pinya.

El local social i d'assaigs de la colla castellera Tirallongues és ubicat des de 1995 a l'antiga església de la Casa Caritat de Manresa. Abans d'ocupar aquest espai els castellers havien voltat per diferents locals, com l'Associació de Veïns de la Carretera de Santpedor, el Coro Sant Josep, la sala d'actes de l'Alberg de Manresa o un local compartit amb l'Associació de Veïns de les Escodines.

L'actuació de les festes de la Llum marca l'inici de la temporada castellera dels Tirallongues. En aquest sentit destaca el pilar de quatre que puja les escales del Carme des de finals dels anys 90, i que ja s'ha convertit en una tradició i en un dels moments més esperats per tothom.

Per Sant Jordi els castellers manresans carreguen diferents torres al primer tram del Passeig, mentre que per la Fira de l'Ascensió acostumen a actuar a la plaça de Crist Rei, al costat d'alguna altra colla castellera.

La celebració de la Festa Major local és un dels moments àlgids de la temporada per a la colla manresana. És en aquesta diada quan els Tirallongues han aconseguit algunes de les seves millors fites, com el primer quatre de set (1994), o la primera torre de set carregada (1995), que va constituir tota una sorpresa dins el món casteller. Tot i que en els seus orígens l'actuació es feia a la plaça Major, més endavant es va traslladar a la plaça Sant Domènec i actualment es fa a la plana de l'Om. Aquest canvi es va fer per evitar coincidir amb les actuacions de la imatgeria manresana, fet que allargava molt l'actuació.

Des de l'any 2007 el mes d'octubre té lloc, als jardins de Casa Caritat, la diada del local. El novembre els Tirallongues també actuen dins els actes de la Fira d'Espectacles d'Arrel Tradicional. Coincidint amb la segona edició de la fira, van aconseguir la que fins ara ha estat la seva millor actuació, després de carregar el seu únic castell de vuit pisos, el quatre de vuit. Aquesta actuació es va fer a la plaça de Crist Rei, on als peus de l'escala de l'església hi ha una placa commemorativa que recorda aquesta fita. Actualment les actuacions castelleres de Mediterrània tenen lloc en horari de dissabte al vespre a la Plana de l'Om.

Per últim, la temporada es tanca amb la diada de Sant Martí, el segon cap de setmana de novembre. També es va celebrar inicialment a la plaça Major i actualment es fa a la plaça de Crist Rei.

ELS CAVALLETS

Les primeres referències documentals que tenim dels cavallets es remunten a 1601, quan es van construir per sortir a la processó de Corpus. El primer terç del XIX van deixar d'aparèixer, fins a l'any 1982, quan l'Agrupació Cultural del Bages en va recuperar la tradició. Des de llavors formen part de les cercaviles i seguicis de la Llum i la Festa Major.

Com a l'època moderna, el grup dels cavallets l'integren deu animals duts per nens que treuen el cos per l'esquena de la figura i porten a la mà una llança amb un penó on hi ha l'escut de la ciutat.

LA TRONADA

Un dels actes tradicionals que són senyal de festa a Manresa són les tronades. Antigament es disparaven en motiu de qualsevol festa que se celebrés a la ciutat. Actualment només se'n disparen el dia de la Llum, en entrar el seguici a la plaça Major, i el dissabte de Festa Major a la tarda, abans de la cercavila.

La tronada consisteix en un regueró de pólvora amb trons petits i grans, disposats en forma de rosari, que comença davant el carrer de Sobrerroca i segueix el perímetre de la plaça, per acabar girant a l'altura de l'antiga drogueria Ferrer cap al mig de la plaça, en direcció a l'ajuntament. Aquest darrer tram de la tronada normalment ja està format tot ell per trons grans, de final de traca, i acaba en tres ramals, en forma de creu amb trons de final de traca.

La tronada tradicional sembla que va tenir el seu origen al segle XVI, vinculada a les festes de la Mare de Déu del Roser. En el passat es disparava amb motiu de qualsevol festa i per a qualsevol celebració. Entre inicis dels anys 60 i finals dels 80 es va deixar de disparar en forma de rosari i va derivar cap a una tronada -mascletada- de tipus valencià, amb trons, traca i coets. A finals dels 80 i principis dels 90 es va recuperar i consolidar la tronada tradicional manresana en forma de rosari. Fins fa relativament poc la tronada anava a càrrec de manresans interessats a mantenir la tradició. Actualment la dispara l'empresa Pirotècnia Igual.

La Fira de l'Aixada

Uns dels actes de les festes de la Llum que mereixen un apartat especial és la Fira de l'Aixada, que va néixer l'any 1998. Inicialment l'organitzava directament la mateixa Associació de la Misteriosa Llum, però des de l'any 2005 és organitzada per l'Ajuntament de Manresa, amb la col·laboració de l'associació Manresa de Festa.

La fira té lloc durant el cap de setmana anterior al dia de la Llum i recrea l'ambient de la ciutat medieval a través d'un mercat de productes artesanals adaptat a la realitat i la història manresana. El mercat té lloc a la plaça Major i als carrers del voltant (Sant Miquel, els Planters, Cap del Rec, Sobrerroca, baixada i parc de la Seu, etc.), que han estat prèviament engalanats amb escuts i banderes d'estètica medieval. Durant els dos dies dins l'àmbit del mercat es realitzen espectacles i actes d'animació a càrrec de voluntaris i d'actors i grups professionals. L'eix central d'aquestes animacions consisteix en la mateixa vida quotidiana de la Manresa medieval –una mica idealitzada–, amb casaments jueus, danses medievals, bruixes, joglars, canvis de guàrdia als portals de la muralla, baralles amb espases, tornejos, etc. –i també en l'esceñificació de les situacions –algunes reals i d'altres imaginàries– que va viure la ciutat amb motiu de la construcció de la sèquia. En aquest sentit, es recreen les visites del rei Pere III i del bisbe de Vic a la ciutat

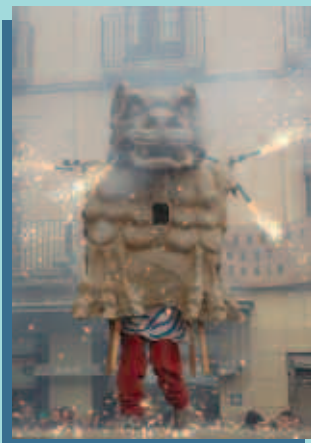
–l'un rebut amb alegria i l'altre amb xiulets. També s'organitzen visites guiades a diversos llocs del patrimoni manresà medieval. Com a acte final dels dos dies, al vespre es recrea el miracle de la Llum amb l'arribada d'un raig luminescent a la façana de l'església del Carme.

Aquesta és una festa que amb el temps que fa que se celebra ja ha arrelat i s'ha anat consolidant gràcies a la implicació ciutadana. En aquest sentit, cal destacar que molts botiguers de la zona munten parades als carrers i hi despatxen guarnits d'època. Igualment, un fet important ha estat el voluntarisme de moltes entitats manresanes que donen un toc especial a la festa. El principal motiu d'èxit de la fira, però, rau en el fet que s'ha sabut trobar un fil conductor –la història de la sèquia i de la Llum– al voltant del qual organitzar els diversos espectacles i animacions que es realitzen al voltant del mercat, la qual cosa, també ha ajudat a atreure públic de la ciutat i de la comarca. Això fa que la fira de l'aixada tingui una personalitat pròpia i que no pugui ser recordada, pels qui la visiten, com a un mercat medieval més dels molts que se celebren al llarg de l'any arreu de Catalunya.

LA GÀRGOLA

La Gàrgola i els seus portadors –els histrions– van néixer l'any 2004 per participar a la Fira de l'Aixada. Es tracta una figura duta per una sola persona. Com indica el seu nom, representa una de les gàrgoles de la Seu. Està preparada per a tirar aigua però també per dur pirotècnia, motiu pel qual participa a la Fira de l'Aixada i al Correfoc de la Festa Major.

IMATGERIA I PERSONATGES DEL CORREFOC

Finalment, cal esmentar la imatgeria i els personatges propis del Correfoc de Manresa, algunes figures del qual també surten a la cercavila de Festa Major i al seguici. Alguns d'ells ja havien existit en el passat –el Drac, la Mulassa i el Bou– i s'han recreat bo i adaptant-los a les necessitats actuals. D'altres no han existit mai i s'han inventat expressament per al Correfoc. Des del primer Correfoc, l'any 1982, s'han creat i integrat a la festa els diversos personatges i elements que la conformen.

Podem agrupar els integrats del Correfoc en tres categories diferents: el bestiar –Drac, Víbria, Bou, Drac Nou o Esmodeu, Mulassa, Coll-llarg i Nas de Sutja–, els personatges vinculats al foc –el Boc i els tres tipus de dimonis: fogueres, capgirells i moixogants– i un tercer grup format per SAC, tabalers i tots aquells altres integrants i organitzadors de la festa.

Setmana Santa

Els actes tradicionals de Setmana Santa comencen el Diumenge de Rams amb la benedicció de les palmes i rams de llozer a les diverses parròquies de la ciutat. Actualment la benedicció del ram que aplega més gent és la que té lloc a la plaça de Crist Rei. Cap a la una del migdia es procedeix a la benedicció de palmes, palmons i llozers, moment en què acostuma a arribar la comitiva dels Armats en el transcurs de la desfilada de canvi de banderer.

Diumenge de Rams a Crist Rei

Amb tot, l'acte tradicional més important de la Setmana Santa és la renovada processó de Divendres Sant, que el 1978 s'havia deixat de celebrar i es va recuperar l'any 2000 gràcies al treball d'un grup de persones a l'entorn de les confraries principals que -amb els corresponents permisos oficials i religiosos- portaren a terme els diversos contactes amb altres confraries i amb l'esquadró dels Armats. S'hi va afegir l'aportació de la Casa d'Andalusia, que donà un caire totalment diferent a la processó.

L'itinerari habitual de la processó és el següent: sortida de la basílica de la Seu, baixada de la Seu, Vallfonollosa, plaça d'en Creus, Alfons XII, plana de l'Om, Born, Sant Domènec, passeig de Pere III, plaça

de Crist Rei, carrer Àngel Guimerà, Muralla del Carme, plaça dels Infants, Joc de la Pilota, Sobrerroca, plaça Major, baixada del Pòpul, baixada de la Seu i entrada a la basílica de la Seu.

El contingut de la processó ha anat creixent amb els anys. El 2007 incloïa els Armats, la Creu dels Improperis, el pas i la confraria del Natzarè, el pas de la Hermandad de Nuestra Señora de la Esperanza Macarena, l'Associació Reparadora de Pius IX, el cos del portants del Sant Crist, el pas, penó i Venerable Congregació dels Dolors, la Dansa de la Mort, el pas del Sant Sepulcre, la Confraria de la Puríssima Sang de Nostre Senyor Jesucrist, el gremi de fusters i gremi de detallistes, el pas i confraria de la Mare de Déu de la Soledat del Col·legi de la Salle, la bandera de la Puríssima Sang, el seguici de la Processó i la banda Quants Band, formada per membres de la Unió Musical del Bages.

La vistositat, el gran desplegament de penitents i els diferents passos generen un important desplaçament de manresans i forans disposats a apreciar les diferents evolucions de la Dansa de la Mort, els Armats, el pas i els portants de la Macarena i el greu esforç dels portants del Sant Crist.

El Diumenge de Resurrecció és tradició cantar les caramelles. Així, els anys 2000 i 2001 van tenir lloc trobades de caramellaires amb la participació del Cor la Unió Manresana, l'Agrupació de Cantaires de Navarcles, la Coral l'Estrella de Sant Vicenç de Castellet i la coral la Verbena de Sant Joan de Vilatorrada.

També el Mijac de Crist Rei duu a terme la seva cantada anual, acompanyat pel grup de bastoners, com també ho fan a la barriada Mion.

Per últim, una de les tradicions manresanes del Dilluns de Pasqua és la d'assistir a l'aplec de Joncadella, que si bé actualment no gaudeix de la expectació multitudinària que motivà anys enrere, encara aplega una munió de persones. L'aplec s'inicia amb un repic de campanes i una Salve a honor de la Verge. Continua amb un esmorzar de germanor i seguidament celebració de l'eucaristia, en què intervé sovint la Capella de Música de la Seu. En acabar la missa, a la tarda habitualment es fan ballades de sardanes i actuacions de corals o esbarts. Altres actes es duen a terme segons les circumstàncies, com un concurs d'ocellaires celebrat l'any 2000.

ELS ARMATS

Es té constància de l'existència dels armats a Manresa des de l'any 1704. Estaven vinculats a la Confraria dels Dolors i encapçalaven les processons dels Dolors –que sortia el Diumenge de Rams– i del Sant Enterrament, el Divendres Sant. Van deixar de sortir el 1931, fins que el Gremi de Sant Lluç els va recuperar l'any 1946. El 1954 es va crear el grup infantil dels armats. Van deixar de sortir en deixar-se de fer les processons, el 1968 la dels Dolors i el 1979 la del Sant Enterrament.

L'actual grup dels armats es va començar a gestar el gener de 2000, quan un grup que volia recuperar la processó del Divendres Sant va convocar els armats veterans i altres persones interessades. Els armats van tornar a sortir a la processó de Divendres Sant de l'any 2000, amb una colla de només 30 components. La formació ha anat augmentant de membres en passar de la cinquantena el 2001 i arribar a 85 el 2004.

El Diumenge de Rams els armats surten a desfilar i fer el canvi de bandera. La comitiva va precedida d'un carro tibat per tres cavalls, l'aiguadera, el governador i l'estendard. Amb tot, la seva principal activitat té lloc amb motiu de la processó del Divendres Sant, que encapçalen.

Així mateix, alguns anys han participat a la cavalcada de Reis, mentre que com a associació cultural organitzen altres activitats: visites a residències de gent gran, un concurs fotogràfic, una desfilada al santuari de Montserrat, la celebració de la festa patronal de Sant Sebastià i altres actes de caràcter intern.

Els armats van guarnits com a soldats romans, amb capa, casc amb plomall, cuirassa metàl·lica, llança i escut, on duen representades les muntanyes de Montserrat i l'escut de la ciutat.

Els armats s'organitzen en un maniple, formació que consta de llancers, decurions, optió, capità manaia, botzinaire d'ordres, banda de música, portadors (làbers, signes, estendards, etc.) Fan el pas de cremallera i la marxa romana, tot i que el moment més esperat és quan evolucionen fent l'estrella.

SARDANES

El Grup sardanista Nova Crida organitza les ballades de sardanes a la Plana de l'Om, que normalment tenen lloc el primer i tercer dissabte de mes, amb un programa anual de temporada. Hi han actuat, entre d'altres, les cobles Blanes Orquestra, Ciutat de Manresa, Lluïsos, Contemporània, Principal de Terrassa, Jovenívola de Sabadell, Genisenca o Súria.

Nova Crida també organitza l'aplec de la sardana –el mes de març– i col·labora amb altres entitats i associacions per mitjà d'audicions i festes, sempre dins l'àmbit de la sardana.

També es manté el Concurs Nacional de Colles Sardanistes, organitzat pel Foment de la Sardana de l'Agrupació Cultural del Bages, que habitualment se celebra pels volts de les festes de la Llum.

La Festa Major

Fins als anys 80 del segle XX els dies centrals de la Festa Major de Manresa eren el 30 i 31 d'agost, en què es recordava el trasllat dels cossos sants des de Sant Fruitós de Bages a Manresa i la seva posterior instal·lació a la cripta de la Seu. Actualment, és el cap de setmana del darrer diumenge d'agost.

Pel que fa a l'organització de la festa, fa uns anys hi havia hagut una Comissió de la Festa Major, formada per membres de l'Associació Manresa de Festa i per tècnics municipals. Actualment se n'encarrega l'Ajuntament de Manresa amb la col·laboració de l'Associació Manresa de Festa.

Tot i que cada any la festa pot presentar actes nous –i malgrat que canvien els espectacles, les obres de teatre i els grups de música que actuen–, l'eix de la celebració és un conjunt d'actes que tenen lloc durant el primer cap de setmana i durant el cap de setmana central de la Festa Major, que anirem desgranant tot seguit.

El primer cap de setmana

La festa grossa de Manresa comença la tarda del dissabte del penúltim cap de setmana d'agost, quan el Picapoll, presentador i personatge clau dins dels actes de la Festa Major Infantil, fa acte de presència i desitja una bona celebració a tots els nens i nenes de la ciutat que estan esperant l'inici del Corraigua.

Tot seguit, comença el Corraigua, una festa de carrer que organitza l'entitat Xàldiga des de l'any 1989 i que té l'aigua, en les seves diferents modalitats, com a element principal i imprescindible. Consisteix en una cercavila per diverses places i carrers del barri vell, en cadascun dels quals hi ha diferents elements que serveixen per remullar aquells que hi participen (cisternes, mànegues, etc). Dos dels punts importants i bàsics de la festa són la col·laboració dels participants –que porten estris per remullar els altres– i dels veïns dels carrers i places per on discorre, que a mesura que la cercavila va passant per sota casa seva tiren aigua des de balcons i finestres amb mànegues, galledes, globus, regadores i altres estris. Igualment, a banda de l'organització i dels participants, durant anys diverses Agrupacions de Defensa Forestal de la comarca han col·laborat per tal que el Corraigua fos ben remullat i divertit.

El recorregut va precedit pels tabalers, al pas dels quals s'obren les

mànegues que han de ruixar els participants. Els primers anys el recorregut passava pel Cap del Rec, la plaça Major i la baixada del Carme, però des de l'any 2006 s'ha escurçat i comença a la plaça dels Infants i passa pels carrers del Carme, Pedregar i la Canal i acaba a la plaça de Puigmercadal. Al llarg d'aquest trajecte es tiren entre 7.000 i 15.000 litres d'aigua, depenent de l'any. Hi ha aigües de diferents colors i olors, cisternes amb aigua calenta i aigua freda, una bassa de fang, una piscina amb una substància gelatinosa de color verd, pluges de farina i confeti, un tobogan d'aigua fet amb plàstics -a la baixada del carrer Pedregar- i, per acabar, un bany d'escuma.

Com hem indicat, hi ha aigües amb diferents colors i olors gràcies a l'ús de colorants i olorants d'alimentació (que no afecten la potabilitat de l'aigua ni fan malbé la roba dels participants). Pel que fa als colors, hi ha aigua vermella, groga, verda, blava, marró, etc., mentre que d'olors n'hi ha d'agradables (colònia, rosa, maduixa, taronja, llimona, menta, etc.) i d'altres que en un alt grau de concentració poden resultar molt desagradables (carn, peix, pernil, formatge, all, bolets, etc.)

Al final del recorregut, a la plaça del Puigmercadal hi ha un canó d'escuma i mànegues d'aigua per a qui es vulgui rentar. Mentre els participants van arribant, els tabalers que han acompanyat el recorregut continuen tocant i animant el final de festa.

Per últim, podem dir que des de l'any 1989 el Correigua s'ha celebrat sempre, malgrat que en alguns estius hi hagi hagut problemes de sequera. Aquest va ser el cas de l'any 2005, en què, per la greu manca

d'aigua que afectava tot el país, es va decidir fer un Correigua sec, amb només música i confeti durant el recorregut i un ball d'escuma al final.

El diumenge a la tarda, dins a Festa Major Infantil, té lloc la Moscada infantil. Es tracta d'una festa que se celebra des de 2004, organitzada per l'entitat Xàldiga, durant la qual es pretén acostar la pirotècnia als més petits. El primer any només hi van participar els tabalons i els diablons de Xàldiga, però el 2005 ja s'hi va incorporar la Víbria infantil, batejada com a Tremenda, i el 2007 el Ceptrot infantil (una força de diable més gran i carregada de pirotècnia) i el Bou infantil, una reproducció a escala del bou del Correfoc molt més lleuger que aquest i pensat per tal que pugui ser dut per nens i nenes ja més grans.

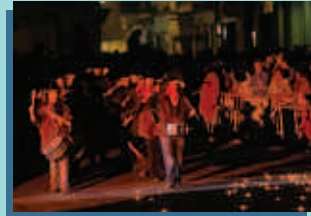
Durant la festa es deixa que nens i nenes puguin tocar els tabals, tirar carretilles amb les forques dels diablons, puguin aprendre el ball de la Tremenda i, si volen, entrar sota seu i dur-la una estona.

També hi tenen lloc moscades pròpiament dites -com les del Correfoc- primer d'exhibició, amb només els diablons i la Tremenda i després una altra d'oberta a tots els nens i nenes que hi vulguin saltar que, lògicament, han d'anar degudament protegits per al foc.

La festa acaba amb unes quantes moscades més, ja sense foc, amb només la música i una pluja de confeti final.

ELS DIABLES I TABALERS DE XÀLDIGA

El grup de diables de Xàldiga va néixer el 1986. Es tracta d'una colla a semblança de les moltes que hi ha arreu de Catalunya, amb vestuari propi, diferent del del Correfoc, i amb els personatges i funcions habituals als grups de diables: el ceptrot, la diablessa, etc. Tot i que poden tirar moltes varietats de pirotècnia, segons el tipus d'espectacle que hagin de fer, la més habitual és la típica dels grups de diables: la carretilla, que tiren des de forques. Van acompanyats d'un grup de tabalers i fan correfocs a barris i escoles. Al llarg dels seus vint anys de vida, han actuat a viles i ciutats d'arreu dels Països Catalans i fins i tot a diversos llocs de l'Estat espanyol, Portugal i Itàlia.

El dissabte de Festa Major

Els actes del dissabte de la Festa Major comencen al migdia amb el pregó institucional. Té lloc al saló de sessions de l'Ajuntament i sempre va a càrrec d'alguna persona destacada del món de la cultura, de l'associacionisme o d'institucions de Catalunya o de fora de Catalunya.

A la tarda tenen lloc el lliurament dels rams a la geganta, la pubilla i la gegantona al vestíbul de l'ajuntament. Poc després, al saló de sessions es fa la recepció dels grups participants en l'Oreneta d'Or ciutat de Manresa. Tot seguit es dispara la tronada, a la plaça Major.

Un cop disparada la tronada, comença la cercavila de la imatgeria i entitats de la ciutat. Tot i que cada any hi pot haver algunes lleugeres variacions –per la manca d'algun grup o element o per la incorporació d'algun de nou–, acostuma a estar format pels trabucaires del Casal Cultural de Dansaires Manresans, els diables de Xàldiga, la Víbria, el Drac i la Mulassa del Correfoc, la Tremenda –la víbria infantil–, els diablons, el tabalons i els tabalers i grallers de Xàldiga, la colla castellera Tirallongues, els cavallets de Manresa, els bastoners de l'Agrupació Cultural del Bages i el grup bastoner convidat (quan n'hi ha), els grups folklòrics participants a l'Oreneta d'Or, els gegants convidats, els nans, gegantons, pubilla, hereu i gegants de Manresa, l'Àliga i, per últim, la

pubilla i l'hereu de la ciutat, a més d'un grup d'animació, que és qui tanca la comitiva.

La cercavila, en aquest ordre que hem descrit, surt de la plaça Major i baixa pel carrer de sant Miquel fins a la Plana de l'Om i d'allà cap al Passeig i el carrer Guimerà i torna cap a la plaça Major –alguns anys ha recorregut per la plaça Europa i d'altres pel carrer Sant Miquel. Cadascun dels grups participants actua en uns llocs determinats del recorregut i ho torna a fer en arribar a la plaça.

Al vespre té lloc la Mostra del Correfoc, organitzada per Xàldiga. Consisteix en un espectacle, amb música, danses i foc, que serveix perquè l'espectador pugui veure els diferents personatges i el bestiar del Correfoc i tingui un primer contacte amb la pirotècnia del Correfoc sense córrer el perill de cremar-se. Es porta a terme a la plaça Major i té una durada de prop d'una hora.

Un cop acabada la Mostra, té lloc, a la mateixa plaça Major l'Oreneta d'Or ciutat de Manresa, que organitza el Casal Cultural de Dansaires Manresans des de l'any 1986. Consisteix en l'actuació de l'esbart del Casal Cultural i, depenent de l'any, de dos o tres grups folklòrics convidats, habitualment procedents de fora de Catalunya.

A banda dels esmentats, altres actes tradicionals del dissabte de Festa Major són la ballada de sardanes –que té lloc cap al vespre a la Plana de l'Om– i els diversos balls (per a la gent gran, per a joves i per a tothom) que tenen lloc en diverses places de la ciutat.

PUBILLA I HEREU

L'any 1992 es va recuperar la figura de la Pubilla de la ciutat, que ja havia existit en èpoques anteriors, bo i adaptant-la als nous temps. Així, la Pubilla ha de ser una noia d'entre 16 i 23 anys i ha d'haver estat proposada per alguna entitat de la ciutat. Les diferents candidates se sotmeten a un examen d'on surt l'escollida.

El primers anys, a més de la Pubilla s'escollien les seves dames, però des de 1996 aquestes s'han substituït per l'Hereu. Pubilla i Hereu representen la ciutat; com a tals, participen en les cercaviles i seguicis de la Festa Major i de la Llum i en la cavalcada de Reis. També són presents als diversos actes protocol·laris que se celebren a la ciutat.

La seva proclamació es fa durant la Festa Major i el seu càrrec dura fins a la Festa Major de l'any següent.

BASTONERS

Durant anys la ciutat de Manresa comptà amb dos grups de bastoners que assistien a les processons, tal com tenim documentat, per exemple, l'any 1900, quan l'Ajuntament els va pagar 25 pessetes per aquest concepte.

Actualment el Casal Cultural Dansaires Manresans manté un grup de bastoners, que molts anys surt a la cercavila del dissabte de Festa Major. Els darrers anys també hi ha hagut grups de bastoners a l'Agupació Cultural del Bages i al Mijac de Crist Rei.

El diumenge de Festa Major

L'acte protocol·lari més important de la Festa Major és l'assistència de la corporació municipal a la missa solemne commemorativa del trasllat de les relíquies dels patrons de la ciutat, que té lloc a la Seu el diumenge. Prèviament té lloc el seguici que ha d'acompanyar la corporació i les autoritats convidades des de l'ajuntament a la Seu. L'encapçalen els cavallets de Manresa, seguits pel drac, la víbria i la mulassa,

els nans, els gegantons, la pubilla, l'hereu, els gegants i l'Àliga. Darrera ve el timbaler muntat a cavall, els dos heralds amb una trompeta cada un –també a cavall–, el Cavaller de la ciutat –amb l'estendard, dalt de cavall–, la pubilla i l'hereu de la ciutat de Manresa, representants de la Comissió de la Festa Major (l'Associació Manresa de Festa), representants de la confraria dels Cossos Sants, els dos macers amb les maces, els regidors, els tinents d'alcalde i l'alcalde, les autoritats convidades, dos guàrdies de gala de la Policia local i una cobla que toca la marxa *Autoritats populo*.

Els elements de la imatgeria i del protocol romanen fora de l'església, a la baixada de la Seu, mentre se celebra la missa. Davant l'altar s'exposen les arques dels Cossos Sants, amb les relíquies.

Quan acaba l'ofici comença el seguici de retorn des de la Seu cap a l'ajuntament, amb el mateix ordre que a l'anada, amb l'única diferència que s'inverteix l'ordre de la corporació municipal: primer l'alcalde, després els tinents d'alcalde i darrere els regidors.

Un cop s'arriba a la plaça, té lloc la ballada de la imatgeria de la ciutat, acompanyada per una cobla. L'ordre dels balls és el següent: cavallets, nans, gegantons, hereu i pubilla, gegants i nans i, finalment, l'Àliga. Al mateix temps, a la Plana o a Sant Domènec, depenent de l'any, comença l'exhibició de castells.

A la tarda l'activitat festiva es trasllada al parc de l'Agulla, a excepció del festival de la Casa d'Andalusia, que té lloc a la plaça Major. Durant tota la tarda al parc de l'Agulla hi ha actes i activitats de caràcter infantil i manresans i bagencs es van concentrant al parc per esperar l'hora del castell de focs que, sense cap mena de dubte, és l'acte més multitudinari de la Festa Major.

Des de 1984 el castell té com a escenari el Parc de l'Agulla, lloc de característiques excel·lents per poder acollir una exhibició de focs d'artifici. Tot i que situat fora del nucli urbà, el parc és relativament a prop i de fàcil accés –fins i tot amb la possibilitat d'arribar-hi en tren–, té una gran i àmplia grada natural semicircular –en aprofitar-se el desnivell entre el parc pròpiament dit i l'embassament– que permet encabir molta gent amb relativa comoditat. Gràcies a la presa, disposa d'una superfície allargada, plana i de fàcil control i accés on situar la pirotècnia. A més, el fet que el llac artificial s'interposi entre el lloc des d'on es dispara la pirotècnia i el públic permet que els assistents gaudeixin d'efectes espectaculars, tant a l'aigua, com a través del reflex de la pirotècnia sobre l'estany. La proximitat amb el públic i la fàcil sonorització del recinte també ha propiciat que des de fa anys el castell de focs de Manresa sigui musical.

Cal indicar que el castell de focs de Manresa es fa al parc de l'Agulla gràcies a la visió i l'interès del pirotècnic Isidre Pañella, responsable de castells de focs de l'empresa Pirotècnia Igual, i gràcies també a la col·laboració de la Junta de la Sèquia i d'Aigües de Manresa, responsables del parc.

EL CAVALLER DE LA CIUTAT

A l'època moderna el cavaller de la ciutat era el portador de l'estendard o bandera de Manresa, que obria la comitiva en el cerimonial, juntament amb els heralds i els portadors de les timbales o trampes.

L'actual cavaller de la ciutat es va instaurar al protocol manresà l'any 1987 per ser incorporat al seguici de la Festa Major. Per això només surt el diumenge de Festa Major, quan acompanya les autoritats a la Seu i, un cop acabat l'ofici, quan tornen a l'ajuntament.

Com el seu nom indica, va a cavall, amb un vestit de gala inspirat en la indumentària de finals del segle XVIII o inicis del XIX; a la mà, hi porta la bandera de la ciutat.

EL TIMBALER

Es tracta d'un personatge que toca dues timbales, antigament també anomenades trampes. Aquests elements de percussió apareguren a la ciutat l'any 1738, quan, per acompanyar els seguicis processionals, Felip V ordenà que es comprassin unes timbales, en substitució dels dos tabals que hi havia anteriorment. Les primeres timbales que hi va haver a la ciutat van ser quatre i les va anar a comprar a Barcelona el traginer Isidre Riera.

Hi havia un timbaler per cada dues timbales que duïen dos homes, mentre el timbaler, al mig, les tocava. Més endavant timbales i timbaler anaren dalt d'un cavall, amb un home a peu que el guiava.

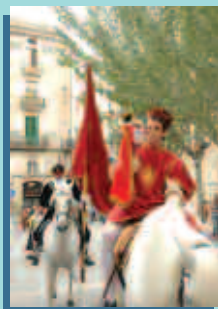
Per la Festa Major de 1987 es van recuperar les timbales i hi hagué alguns problemes, ja que els cavalls no estaven acostumats al so contundent i monòton de les timbales.

Actualment només hi ha dues timbales, que toca el timbaler dalt de cavall. Només apareixen al seguici d'anada i retorn de la Seu, el diumenge de Festa Major. La indumentària del timbaler està inspirada en els vestits del cerimonial municipal del segle XVII.

ELS HERALDS

Els heralds formaven part dels seguicis processionals i protocol·laris de les cerimònies de l'època moderna i acompanyaven el govern local en tots aquells actes en què calia remarcar la representativitat i el component simbòlic de la institució municipal. Duien trompetes ornades amb un banderí. Els dos heralds actuals van ser recuperats per la Festa Major de 1987. Només participen en els seguicis d'anada a la Seu i de retorn a l'ajuntament del diumenge de Festa Major. Van dalt de cavall, amb trompeta i guarnits amb gramalles vermelles inspirades en la indumentària dels segles XVI i XVII.

El dilluns de Festa Major

L'acte central del dilluns de Festa Major és el Correfoc que, organitzat per Xàldiga, té lloc al vespre per diversos carrers i places del barri vell de la ciutat. Consisteix en una cercavila altament participativa en què el principal protagonista és el foc que porten dimonis i bestiar, i la pirotècnia fixa que hi ha a diversos llocs del recorregut. Per aquest motiu, tots aquells que volen gaudir del Correfoc han d'anar ben preparats amb barret, mocador i roba de cotó per tal de protegir-se de les espurnes.

Les principals característiques del Correfoc de Manresa consisteixen en el fet que compta amb uns dimonis i un bestiar propis, que només intervenen en aquest esdeveniment, en els diferents tipus de pirotècnia que porten els dimonis i en l'existència d'unes places ja habituals amb pirotècnia fixa: la *plaça infern* a la plaça Montserrat, la *carretillada* a la plaça Gispert i la traca de prop de dos quilòmetres a la Plana de l'Om.

El Correfoc comença a la plaça Major. Després d'un recorregut que pot durar unes dues hores, torna cap a la plaça. Aquí, durant prop d'una hora més, encara tenen lloc diverses moscades –enceses de dimonis i bestiar– i surt el Bou, la figura que porta més pirotècnia en una sola encesa.

Un cop s'acaba la pirotècnia, s'encenen els llums de la plaça, i amb els dimonis i els dracs encara entre la gent i tornen a sonar les músiques del Correfoc fins a donar pas al darrer ball de la Festa Major, que

té lloc a la mateixa plaça i que des de l'any 1996 va a càrrec de l'Orquestra Mitjanit.

La Festa Major Infantil

Des de 1995 se celebra la Festa Major Infantil, amb un programa propi d'actes per als nens i nenes de la ciutat i una més que important resposta de públic. Si bé és cert que anteriorment dins del programa de la Festa Major ja hi havia actes per a un públic infantil i juvenil, amb la creació d'una festa major pròpia per als nens i nenes de la ciutat s'ha incrementat el conjunt dels actes pensats per a la quitxalla. Un dels elements claus de l'èxit de la Festa Major Infantil ha estat l'edició d'un programa que tota la quitxalla rep a casa seva. En aquest programa hi ha alguns dels actes de la festa major dels *grans* (el Correaigua, la cercavila o la Mostra del Correfoc), però inclou actes propis com la moscada infantil, tallers i activitats, assajos dels gegants i nans, teatre infantil, actuacions de grups d'animació infantil i jocs o balls, entre d'altres.

Un dels dies més importants de la Festa Major Infantil és la tarda del

diumenge, en què la festa es concentra al parc de l'Agulla, que durant tota la tarda s'omple d'inflables i d'activitats pensades i preparades exclusivament per als més menuts.

Igualment, un altre dels elements que, des del moment de la seva aparició, l'any 2000, ha ajudat a l'èxit de la Festa Major Infantil ha estat el personatge del Picapoll, que presenta els actes i actua com a amfitrió de la festa.

EL PICAPOLL

El personatge del Picapoll va ser creat l'any 2000 com a presentador i amfitrió de la Festa Major Infantil. Es tracta d'un raïm picapoll –la varietat pròpia del Bages– que dona el tret de sortida al programa per als més menuts: presenta cadascun dels actes i fa de fil conductor de la festa. És present a moltes activitats, actes i parla amb tots els nens i nenes que se li acosten i el saluden. Sens dubte, és un dels personatges de la festa manresana amb què els nens i nenes de la ciutat estan més identificats i a qui més estimen.

L'any 2007 es va estrenar la cançó del Picapoll, amb una melodia enganxosa que la quitxalla segueix rítmicament tot picant de mans.

La Festa Major Alternativa

La Festa Major Alternativa se celebra des de l'any 1992, promoguda i organitzada per associacions locals de caràcter radical independentista i alternatiu.

Té lloc durant la setmana de la Festa Major, però cal remarcar que els dies forts són les nits de divendres, dissabte i diumenge, amb un important èxit de participació de jovent de la ciutat i comarca.

Gairebé tots els actes tenen lloc a la plaça del Puigmercadal, on es munten barraques i barres de bar i de menjar i on tenen lloc concerts de tota mena –del *folk* al *hip hop*, passant pel rock, el *ska* i el *punk*. Des del primer any hi han passat formacions locals, però també grups coneguts, d'arreu dels Països Catalans i de fora, com Fundació Tony Manero, Gossos –sota el nom de Perros Band–, Miquel Gil, Dusminguet, Obrint Pas, La Carrau, Feliu Ventura, Carles Belda, Habeas Corpus, l'Orquestra Mitjanit o el cantautor Josep M. Cantimplora –l'*alter ego* del berguedà Francesc Ribera, Titot–, a més de l'habitual Orquestra Alternativa, formada expressament per músics locals per actuar en els actes de la Festa Major Alternativa.

Cartell de la Festa Major Alternativa 2007

El darrer acte de la Festa Major Alternativa se celebra el dilluns i és l'anomenat *cercatasques*, que consisteix en una cercavila, amb banda de música, que fa un recorregut per diversos bars del barri vell de la ciutat i que acaba uns moments abans del Correfoc.

Altres actes de la Festa Major

A banda dels que hem esmentat, de tipus tradicional, la Festa Major inclou molts més actes. Alguns depenen dels administradors –concerts, balls, etc.–, d'altres depenen d'entitats i associacions, que acaben d'omplir el programa de festes i fan que la setmana que dura la Festa Major hi hagi una àmplia oferta cultural i festiva per a tothom. Aquest és el cas de la proclamació de la Pubilla i l'Hereu, el concurs de fotografia –organitzat per Foto Art Manresa–, el concurs d'artistes manresans, les actuacions dels esbarts de la ciutat –l'Esbart Manresà, de l'Agrupació Cultural del Bages, i el Grup de Dansa Cor de Catalunya, el Festival de Blues de Manresa –que se celebra des de 1999–, com també balls, teatre, sardanes, exposicions al Museu Comarcal i al Centre Cultural del Casino, conferències, visites culturals, caminades populars i altres actes de tota mena.

El calendari festiu: les festes al llarg de l'any

A part de les festes que conformen els quatre cicles festius bàsics que hem comentat, al llarg de l'any a Manresa també se celebren altres tradicions i festes de carrer, que presentarem breument.

Els mesos de febrer o març, depenent de l'any, se celebra el **Carnestoltes infantil**, que organitza l'Ajuntament de Manresa amb la col·laboració de l'entitat Imagina't, Associació per a la Promoció d'Espectacles Infants i Juvenils a Manresa. Consisteix en una rua encapçalada pels personatges del rei i la reina Carnestoltes. Es fa el diumenge de carnestoltes, acostuma a transcórrer per diversos carrers del centre de la ciutat i acaba en un ball final. És molt animada i hi participen nens disfressats, acompanyats dels seus pares (alguns d'ells també disfressats) o en grups i comparses d'esplais o associacions de veïns.

La concentració acostuma a tenir lloc a la plaça de Crist Rei o a la plaça Europa i inclou concursos de comparses. Els darrers anys l'animació i el final de festa ha anat a càrrec de diferents grups com Batua l'Olla, Xarop de Canya, Xip Xap, De Parranda, Xirriquiteula, Companyia Més Gats, els Sapastres o Pep Callau i els Pepsicolen.

El tercer diumenge després de Pasqua se celebra la festa de **la Divina Pastora** al barri de les Escodines. Hi té lloc la passada pel barri de la imatge de la Mare de Déu, acompanyada de les banderes dels *favets* i els *tremendos*, l'estendard i la banda de trompetes i tambors i, algun any, colles de gegants.

La nit de sant Joan és l'única de les revetlles tradicionals que actualment encara es mantenen vigents i amb força. Hi ha pocs barris que a hores d'ara puguin fer una foguerada a causa de les cada cop més estrictes mesures de seguretat que cal tenir presents, però també per la manca de fustes, cartrons i materials per cremar que en èpoques passades els veïns guardaven expressament per donar-ho a la canalla del barri que preparava la foguera. Tot i això, hi ha revetlles organitzades,

Trobada de gegants al Poble Nou per Sant Josep

com la del barri de la Sagrada Família i, sobretot, la que l'entitat Imagina't organitza per a la quitxalla, la revetlla sense petards, amb foguerada inclosa –habitualment a la plaça Major, tot i que alguns anys ha tingut lloc a la plaça Porxada–, o el ball popular que se celebra a la confluència de les avingudes Abat Oliba i Font del Gat, organitzat per l'Associació de Veïns del Poble Nou.

Missa a la capella del Pou de la Gallina el dia de Sant Ignasi

Passat Sant Joan se succeeix la majoria de **les festes dels barris de la ciutat**, que tenen lloc durant els caps de setmana d'estiu. Amb tot, en parlar de les festes dels barris hem de començar per les del Poble Nou, que se celebren per Sant Josep, en ple mes de març. Aquest dia –o el cap de setmana següent– es porten a terme diversos actes al barri, el més destacat dels quals acostuma a ser una trobada de gegants molt concorreguda pels veïns i pels manresans en general.

També abans de sant Joan se celebren **les Enramades** de les Escodines, les úniques que es mantenen de les que tradicionalment tenien lloc durant la vuitada de Corpus als diversos barris de la ciutat. No hi manca una traca matinal i sardanes a la plaça de Sant Ignasi. Tampoc l'ou com balla al claustre de l'antic Col·legi de Sant Ignasi, recuperat l'any 2000 per l'Associació de Veïns de les Escodines. Consisteix en un ou buit que es col·loca sobre brollador d'aigua i que fa tot l'efecte que estigui ballant.

Després, al llarg dels mesos d'estiu, es van succeint les diverses festes dels barris de Vic-Remei, Font dels Capellans, Sagrada Família, Sant Pau, Passeig-Rodalies, la Guia, Mion, Valldaura, etc., totes elles amb balls i activitats ben diverses.

Una de les darreres seria la festa major de Viladordis, el diumenge més proper al 8 de setembre, diada de la Mare de Déu de la Salut.

Enramades de les Escodines

Oucomballa al claustre de l'Antic Col·legi de Sant Ignasi

Participats a la passada de la bandera de la Puríssima

Així mateix, des de mitjans anys noranta, el 31 de juliol se celebra **la festivitat de Sant Ignasi**. Com a les antigues Enramades, s'engalana el carrer Sobrerroca, la plaça Major i la placeta de Sant Ignasi Malalt, bo i escampant romaní i altres herbes aromàtiques pel terra d'aquests carrers. També per aquest motiu se celebren activitats diverses adreçades a la quitxalla –jocs, actuacions de pallasos i grups d'animació, etc. Darrerament els botiguers del barri organitzen la *fira del romaní* i es fa una representació del miracle del pou de la gallina.

El mes de setembre, normalment el segon cap de setmana, se celebra al Parc de l'Agulla la **Trobada de Cantaires d'Havaneres al Cor de Catalunya**, que des de 1984 organitza l'Agrupació Cultural del Bages. Té com a principal particularitat el fet que l'escenari des d'on actuen els grups –que sovint passen d'una quarantena i procedeixen de tot Catalunya- simula un vaixell dins l'aigua. Això permet que el nombrós públic que habitualment hi assisteix se situï a la grada natural que forma la vora de l'estany.

El 8 de desembre la Confraria de **la Puríssima Concepció** celebra la seva patrona, amb actes lúdics com la tradicional passada de la bandera de la Puríssima pels carrers de la ciutat, acompanyada pels Traucaires de Manresa, una banda de cornetes i tambors i grups de geganters que, des de la sortida de la basílica de la Seu, donen un aire festiu als carrers per on passen.

L'altar de santa Llúcia en una imatge dels anys 90

Cinc dies després molts manresans i manresanes compleixen amb la tradició d'anar a la Seu a posar un ciri a l'altar de **Santa Llúcia**, patrona de les modistes. Des dels anys 90, per evitar que el fum embruti l'interior de la Seu s'ha optat per, quan arriba el dia, condicionar un altar amb la imatge de la santa al claustre de la Seu, davant el qual els fidels dipositen els ciris. Una altra tradició que ve d'antic consisteix en el fet que al matí d'aquest mateix dia s'instal·lin paradetes de ciris a diverses entrades dels carrers que duen a la Seu. Antigament s'hi venien espelmes i els anomenat *velots*, però també neules que s'ornaven amb unes cintes de colors. Els darrers anys aquesta tradició ha canviat lleugerament amb la creació de la Fira de Santa Llúcia, organitzada pel Casal de Joves de la Seu i l'Ajuntament de Manresa, amb parades de ciris a la Baixada de la Seu i a la plaça Major.

Arribada dels dotze capons al castell de Balsareny

També pel desembre, el cap de setmana abans de Nadal Manresa paga **dotze capons al baró de Balsareny**, com a cens anual per la fusta d'uns arbres que el 1583 van servir per refer la resclosa de la sèquia. El segle XX aquest cens es va pagar en metàl·lic fins al 1984, en què es va recuperar la tradició, cada dos o quatre anys, de fer efectiu i de manera pública el pagament en espècie. Per aquesta raó l'alcalde de Manresa, acompanyat de la Junta de la Sèquia i a vegades també pels gegants, puja fins al castell de Balsareny, on fa el lliurament al baró, o als seus representants, dels dotze capons.

També hem de considerar com a festes tradicionals les que tenen lloc per Sant Jordi –amb parades de llibres i de roses al Passeig i a d'altres carrers i places de la ciutat–, les benediccions de cotxes que tenen lloc el 10 de juliol –festivitat de Sant Cristòfol–, el dia de Tots Sants –amb la tradició de les castanyades i d'anar al cementiri– o els Tres Tombs, que havia organitzat l'Associació de Vaquers i Traginers de Manresa i que actualment no es fan.

Sant Jordi

Dins aquest calendari anual mereix un esment especial la **Fira d'Espectacles d'Arrel Tradicional, Mediterrània**, pel fet que permet que Manresa se situï amb lletres grans en el mapa cultural europeu i perquè permet poder gaudir als manresans d'uns espectacles que, d'altra manera, difícilment podríem veure a la ciutat. La fira se celebra des de l'any 1998. Durant el primer cap de setmana de novembre omple el centre urbà de més d'un centenar d'espectacles que tenen la cultura popular i tradicional com a base, amb milers d'artistes, centenars de programadors, centenars de periodistes i milers d'espectadors vinguts d'arreu.

El precedent de la fira cal buscar-lo en la Festa de Cultura Popular del Bages –impulsada per diferents entitats de la comarca–, que es va celebrar entre 1995 i 1997 al Parc de l'Agulla. L'organització de la festa va generar un debat sobre la necessitat de rendibilitzar-la davant la important despesa que aquest acte ocasionava. D'aquí va sorgir la primera fira que, conjuntament amb l'Ajuntament de Manresa, va organitzar el Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana (CPCPTC).

Gràcies a l'èxit de les diverses edicions, la fira s'ha consolidat i l'any 2006 es va estrenar la Fundació Fira d'Espectacles d'Arrel Tradicional, Mediterrània, amb seu la capital del Bages, un ens que des de 2007

és l'encarregat d'organitzar l'esdeveniment i que engloba diferents institucions com l'Ajuntament i la Generalitat.

Amb la creació d'aquesta fundació actualment la fira es pensa, s'elabora i es produeix des de la mateixa ciutat, cosa que li dona, encara més, un punt de proximitat.

La Fira d'Espectacles d'Arrel Tradicional té com a principal objectiu incentivar la participació de programadors per tal de facilitar la contractació d'espectacles i actuar com a aparador de les noves propostes de l'àmbit creatiu dels Països Catalans. S'hi programen anualment prop d'un centenar d'espectacles de música, teatre, dansa, muntatges per a públic familiar i espectacles de dinàmiques de carrer. Majoritàriament es tracta de produccions catalanes, però també s'ha potenciat el caràcter internacional de la fira obrint-la a cultures d'altres països mediterranis.

La fira també pretén incentivar la creació de noves produccions artístiques de qualitat, internacionalitzar les creacions que es fan a Catalunya i apropar-les al públic.

Mediterrània s'ha convertit en un referent del sector a Catalunya i a diversos països europeus. Per això cada any rep centenars de propostes de diferents companyies artístiques i entitats culturals d'arreu.

A banda dels espectacles que es representen en places, teatres, pavellons i envelats de la ciutat, el passeig de Pere III acull el certamen *Un Passeig per la Festa*, en què diferents expositors mostren i venen les seves creacions, de manera que s'hi poden trobar *luthiers*, artesans, entitats o agrupacions culturals i mitjans de comunicació, entre d'altres.

I tot això passa mentre els programadors estan a cavall entre l'opció de veure espectacles i l'opció de contractar-los a la llotja de professionals. Perquè Mediterrània és precisament això: una fira. Per tant, els professionals –tant els programadors d'espectacles, com els artistes– són els grans protagonistes, ja que la ciutat es converteix en un espai on es compra i es ven cultura, mentre els ciutadans en sortim beneficiats davant l'oportunitat de poder gaudir d'un munt d'espectacles al nostre abast i dels quals esdevenim partícips.

GEGANTS I NANS DELS BARRIS I ESCOLES

A banda dels gegants de la ciutat, els barris del Poble Nou i del Xup també tenen gegants propis, construïts i custodiats per les respectives associacions de veïns.

El barri del Poble Nou compta amb tres parelles de gegants: els gegants vells, els gegants nous i els gegantons. Els gegants vells del Poble Nou es van construir l'any 1990. Fan 3'55 metres d'alçada i pesen 55 quilos cadascun. Van ser fets per gent del barri i porten els noms de Pepet i Pepeta pel fet que el patró del barri és Sant Josep. Van vestits de pagesos, en record de l'origen pagès del barri.

La parella nova del Poble Nou es va construir l'any 1995, a càrrec del Taller Sarandaca. També fan 3'55 m d'alçada, com la parella vella, però el seu pes només és de 41 quilos cadascun. També porten un vestit pagès, però de festa, i es diuen Josep i Josefina.

Els dos gegantons del Poble Nou van ser construïts també pel Taller Sarandaca, però en moments diferents. També són d'alçada i pes diferent. El gegantó, anomenat Tinet de can Tossaler, es va estrenar l'any 1992, fa 2'70 m d'alçada i pesa 20 quilos. Tant la seva cara com el seu nom estan inspirats en el cap de colla dels geganters del barri. Per últim, el 1999 es va estrenar la gegantona. Es diu Violeta, fa 1'85 m d'alçada i només pesa set quilos, per tal que la puguin dur els més petits.

Els gegants del Poble Nou surten per Sant Josep, la festa del barri, i normalment per la Fira de Sant Andreu, a més d'altres sortides per les festes de les viles i ciutats on són convidats. Compten amb un grup de grallers que els acompanya en les seves sortides.

Pel que fa als gegants del Xup, són una parella, també amb vestits pagesos de festa, i s'anomenen Martí i Roseta. Van ser construïts l'any 1998 per Toni Mujal i fan 2'60 m d'alçada; i pesen trenta quilos cadascun.

A banda d'aquests, també tenen gegants i capgrossos les entitats Imagina't i Ampans i les escoles Oms i de Prat (quatre parelles de nans), la Salle (tres gegantons), Sant Ignasi (tres gegantons i un capgròs), Renaixença (dos capgrossos), Espill (una gegantona), Bages (una parella de gegantons), Puigberenguer i Espurna. En la majoria dels casos, aquests gegantons i nans han estat dissenyats i construïts pels mateixos nens i nenes de les escoles i els porten els alumnes en els dies de festa dels respectius centres docents.

Fires, mercats i festivals

A banda de les diades festives pròpiament dites, al llarg de l'any a Manresa se celebren diverses fires que, tot i que presenten un origen i una finalitat exclusivament econòmica i comercial, també inclouen un component festiu força important, atès que les típiques paradetes de fira i les atraccions fan que la gent surti al carrer i es creï un ambient festiu. La majoria d'aquestes fires també programen cercaviles de grups d'animació i espectacles de carrer.

Ens referim a les fires de **l'Ascensió** i **Sant Andreu**, que se celebren des de 1284 i 1311, respectivament. Actualment la data ve donada pel calendari oficial de fires que estableix la Generalitat, de manera que se celebren el cap de setmana més proper a les diades de l'Ascensió i Sant Andreu.

Com ja hem indicat, es tracta d'esdeveniments amb una important vessant econòmica, però les tómboles, les parades diverses i la presència d'artesans i atraccions al Passeig i al carrer Guimerà –a més de les atraccions instal·lades a l'avinguda Francesc Macià–, vesteixen la ciutat de festa i fan que els dies de fira hi hagi molt ambient.

Cal remarcar, també, que la Fira de Sant Andreu marca l'inici de la

campanya de Nadal i que, normalment, coincideix amb la inauguració de la il·luminació nadalenca.

Si en aquests dos casos podríem dir que la dimensió econòmica i festiva es troben força equilibrades, Manresa té altres dues fires en què predomina la vessant festiva per damunt de l'econòmica. Es tracta de la Fira de l'Aixada, que se celebra durant les Festes de la Llum, i de Mediterrània, de les quals ja parlem en apartats especials.

D'altra banda, en un sentit radicalment contrari trobem **ExpoBages** i **Exponeu**, que tenen lloc al Palau Firal, la primera pels voltants de l'Ascensió –que n'és l'origen–, i la segona a finals de novembre, just abans que comenci la temporada d'esquí. Es tracta de dos esdeveniments de caràcter marcadament econòmic, i que normalment no tenen vinculada cap activitat de caire festiu.

Una mica semblant seria la darrera de les activitats que s'ha incorporat al calendari firal manresà: el Mercat dels Sabors, que se celebra des de 2007. El mercat té lloc a la plaça Major durant quatre dissabtes seguits a la primavera i a la tardor i es dedica a la promoció de productes gastronòmics artesanals i de qualitat.

També hem d'esmentar **Fecinema**, el Festival de Cinema Negre de Manresa, que se celebra des de 1999. Durant cinc dies de novembre tenen lloc estrenes de pel·lícules, projeccions de curtsmetratges presentats a concurs i diverses activitats paral·leles com la cinefira, projeccions del cicle Placidoscope o exposicions. Inicialment les projeccions tenien lloc als cinemes Atlàntida però el 2007 el festival ha traslladat al teatre Kursaal totes seves activitats.

Per últim, també hem de recordar les diverses fires de Nadal que se celebren en diversos punts de la ciutat i en diverses dates, de les quals ja hem parlat.

PUNTAIRES

Des de la seva creació, els anys 90, l'Associació de Puntaires de Manresa i el Bages porta a terme una activitat important. Així, organitza una trobada anual en què solen participar unes quatre-centes persones. Com a entitat és present a la Festa Major, a les fires de Sant Andreu i de l'Ascensió i, alguns anys, a Mediterrània. A més, l'any 2007 va organitzar una exposició al Casino.

També han participat en moltes trobades d'arreu de Catalunya i a diversos punts de l'Estat i de França.

Festes puntuals

A banda de les festes que tenen lloc anualment, també cal esmentar algunes de puntuals que, per algun motiu concret, han tingut lloc els darrers anys del segle XX i primers del XXI. En primer lloc cal parlar de les festes espontànies que s'organitzen pels carrers, especialment davant de Crist Rei cada vegada que el Barça o el bàsquet manresà guanyen algun trofeu important. En aquest sentit cal recordar les celebracions pel triomf del llavors TDK Manresa a la Copa del Rei, l'any 1996, o per la lliga ACB de bàsquet de la temporada 1997-1998.

Amb tot, ens volem centrar en les festes puntuals que han tingut com a eix central celebracions vinculades als diversos elements del patrimoni festiu manresà, com les que van tenir lloc els anys 2001 i 2004 amb motiu de la celebració del cinquantenari de la figura de la Pubilla i del 30è aniversari de l'Hereu, respectivament. En el primer cas hi va haver una trobada de gegants i la reproducció de la falla que el Gremi de Sant Lluc havia construït a la plaça Major l'any 1951, quan es va presentar la Pubilla. Pel que fa al segon cas, es va representar l'espectacle *A pas de gegant* –que explicava la història de Catalunya a través

Trobada de cagrossos, l'any 2006

de les figures de diversos gegants d'arreu del país– i el *Ball de l'Hereu*, a càrrec de l'Esbart de l'Agrupació Cultural del Bages.

També en relació als gegants i els nans cal esmentar la celebració del 150è aniversari dels nans de la ciutat amb un espectacle que va tenir lloc el 24 d'agost de 2002, en què van participar diversos nans d'arreu de Catalunya, i amb la presentació dels nous nans de la ciutat i el comiat dels vells, que ara es conserven al Museu Comarcal de Manresa, l'1 de setembre següent, amb un espectacle de caire setcentista i un ball a la plaça amb els dotze nans (nous i vells) ballant tots junts.

El 8 d'octubre de 2005 es va celebrar el 15è aniversari de Manresa com a seu de la sisena Ciutat Gegantera de Catalunya, amb una cercavila que va comptar amb la participació de tota la imatgeria popular de la ciutat i que va servir per presentar en públic els actes de la 4ª Trobada Nacional de Capgrossos. Va tenir lloc el cap de setmana del 3 i 4 de juny de 2006 i hi van participar una cinquantena de colles, amb uns 750 capgrossos vinguts d'arreu de Catalunya. D'entre els diversos actes de la festa cal esmentar una mostra de balls de capgrossos, cercaviles de capgrossos, el naixement dels capgrossos *Tardor* i *Hivern* –de l'Agrupació de Colles Geganteres de Catalunya– i l'estrena de la música i el ball dels capgrossos de l'Agrupació de Colles Geganteres de Catalunya.

Dos anys més tard, el 20 de maig de 2006, va tenir lloc una trobada de colles de diables i tabalers per celebrar el 20è aniversari de la colla de diables de Xàldiga i els 25 anys del Correfoc de la ciutat. Els actes van consistir en un recorregut dels tabalers i diables per diversos carrers i places, que va acabar a la plaça Major, on va haver-hi una tabalada final i una encesa conjunta de tots els diables.

L'1 de setembre de 2007 es va celebrar el 25è aniversari de la recuperació dels cavallets a Manresa, amb una trobada en què van participar una seixantena de cavallets pertanyents a set colles d'arreu dels Països Catalans, amb una cercavila per la ciutat i una exhibició de balls i coreografies dels diversos grups a la plaça Major.

Per últim, el 22 de setembre de 2007 els Trabucaires de Manresa van organitzar la 25ª Trobada Nacional de Trabucaires com a acte central de la celebració dels 25 anys de la colla de Manresa. Hi van participar més de dos-cents trabucaires, integrants de 23 colles d'arreu de Catalunya. Es van dividir en quatre grups que van seguir recorreguts diferents, cadascun d'ells precedit per un grup d'animació i una colla de grallers. Els recorreguts van confluïr a la plaça Major, on va tenir lloc una trabucada final i un espectacle de fi de festa.

Trobada de cavallets, l'any 2007

Trobada de trabucaires, l'any 2007

TRABUCAIRES

El grup de trabucaires de Manresa es va crear a finals de 1981 i formen part del Casal Cultural Dansaires Manresans. Participen en la cercavila de la Festa Major i acostumen a sortir per la festivitat de la Puríssima i en cercaviles de festes de barris com el Xup, a més de trobades d'arreu de Catalunya. També han actuat en diversos llocs d'Espanya, Portugal i França. El vestit que duen és el tradicional de pagès català, amb faixa, barretina i espadenyes de vetes; porten diferents models de trabuc.

Les músiques de les festes manresanes

Manresa, com altres poblacions, té diverses músiques –melodies anònimes o d'autor– que són pròpies i úniques per a una data o un esdeveniment concret i estretament lligades a les festivitats i a les celebracions locals. Es tracta de melodies característiques que continuen vives i que podem escoltar cada any.

Festa de la Misteriosa Llum

Goigs de la Llum

D'autor anònim, és realment una peça vocal molt popularitzada que es canta en diferents actes de la Festa de la Misteriosa Llum.

La primera versió del text dels *Goigs de la Llum* és de l'any 1739 (impressor Joan Veguer, de Barcelona). Encara que sense música, formen part de col·lecció de Joan Baptista Batlle, que edità l'any 1925. L'anotació del text amb música la trobem l'any 1882, a l'opuscle dedicat al misteri de la Llum de l'humanista manresà Oleguer Miró. Mossèn Francesc de Paula Baldelló els anotà, també amb música, en el seu *Cançoners Populars Religiosos*, publicat l'any 1932.

Hi ha diferents versions corals, signades per Joaquim Pecanins (1918), Miquel Augé i el mestre Miquel Blanch, director de l'Orfeó Manresà. Aquesta última, a quatre veus mixtes, estrenada el 21 de febrer de 1930, és la versió que actualment es canta.

Goigs de la Misteriosa Llum

Versió: Miquel Blanch

A-que-lla Llum res-plen - dent, tan gen-til, tan cla - raj
pu-ra, la Tri-ni-tat ens fi - gu-ra Mis-te - ri tan ex - cel - lent.
Per l'ai-gua que pas - sa-va per les ter-res del bis - bat,
en gran en-tre - dit es - ta-va a-ques - ta no - ble ciu - tat;
set anys con-ti - nu - a - ment du-rà sem-blant des-ven - tu - ra
fins que ar - ri - bà la cu - ra de mà de l'Om - ni - po - tent.

Marxa de la Llum

Aquesta marxa basada en els *Goigs de la Llum* era interpretada per la Banda de Música en la cercavila que feia a la vigília de la festa.

La versió per a tecla –orgue o piano– és del compositor i músic major de la banda del Batalló de Muntanya de Reus Silvestre Peñas Echevarría (1929), que va fer-ne també l'harmonització per a banda. Posteriorment en va fer un arranjament Damià Rius Vilella, compositor i director del Conservatori de Música i de la Banda Municipal. La versió per a cobla és de Josep M. Solà (1990).

De l'any 1884 és la partitura de mossèn Francesc Escorsell, mestre de capella i organista de la Seu, *Paso Doble que se toca en Manresa anunciando la fiesta de la Llum en su vigilia al medio día*. La versió per a harmòniom és de l'organista mossèn Miquel Augé.

Sobre el mateix tema de la Llum Francesc Juanola va escriure la sardana *La Llum de Manresa*, que s'interpreta el 21 de febrer. Els anys 70 Manel Camp també el va utilitzar en la seva composició *Minorisa Suite*, que interpretava el grup manresà Fusioon.

Festa Major

Hi ha diferents músiques arrelades a la Festa Major. Per anar a la col·legiata basílica de Santa Maria de la Seu, a l'ofici de Festa Major, el seguici d'autoritats segueix els compassos de la marxa ***Autoritas Populo***, del compositor, violinista i director Josep M. Serra Rigall, que en la primera versió era per a banda, formació que acompanyava el seguici. Des de la seva restauració, el 1987, aquesta marxa és interpretada per una cobla; des de 1999 la interpreta la Cobla Ciutat de Manresa.

Formant part d'aquest seguici hi ha el timbaler –amb tocs a les dues timbales– i dos heralds, que també interpreten una melodia tradicional.

Toc d'Heralds i Timbaler

Solemne

Timbales

Trompetes

A l'ofertori de la missa solemne és tradicional que la Capella de Música de la Seu interpreti el *Gradual Corpora Sanctorum*, de l'organista manresà Miquel Augé (1925). Per finalitzar es canten els *Goigs dels Cossos Sants*, dedicats als sants patrons Maurici, Fruitós i Agnès, amb música del mateix Miquel Augé i text de Josep Portabella.

Goigs dels gloriosos Cossos Sants

Música: Miquel Augé
Text: Josep Portabella

Puig Man - re - sa, és be - nau - ra - da amb la glò - ria que li heu
 Resposta
 dat. Cos - sos Sants, ar - ca sa - gra - da, pro - te - giu nos - tra Ciu -
 Cobles
 tat! Sants Frui - tos, Ag - nès, Mau - ri - ci, vos - tra glò - ria, i vos - tre ho -
 nor, són de - guts al sa - cri - fi - ci fet a Déu amb ver a -
 mor, i ei - xa pal - ma con - quis - ta - da cel a - munt vos ha en - lai - rat.

Setmana Santa

Com diu Joaquim Sarret i Arbós al seu llibre *Ethologia de Manresa* (1901), acompanyant la processó dels Dolors, la nit de Rams, hi havia “un esquadró de soldats romans o armats que comanda el celebre capità manaya. Un tambor i dues flautes acompanyen el pas que fan els armats, sentint-se a intervals el so de la trompeta que toca el trompeter”.

Oleguer Miró, al seu *Calendari folklòric de la comarca de Bages* (1909) també s’hi refereix. I Blai Padró anota la melodia al *Butlletí del Centre Excursionista de la Comarca de Bages* (1930). Més endavant també la trobem al *Costumari Català* de Joan Amades (1950), amb dues versions recollides per Miquel Caelles. L’última versió la trobem en un dibuix de Joan Vilanova, al volum IV del *Cançoner Català. Religioses*, on descriu els armats amb molt de detall.

La versió tradicional en La menor, segons transcripció de Josep M. Solà (1954), era interpretada per dues flautes, acompanyades per dos tambors i els cops de les llances dels armats, amb una trompeta que donava els tocs de canvi de pas i de realització de l’estrella, fins a l’any 1978, en què es va deixar de fer la processó.

Marxa dels armats

Fi

Percussió

Tambor	
Tambor greu o timbala	
Llances	

Des de la recuperació de la processó del Divendres Sant, l’any 2000, la melodia, en versió de Josep Padró, és interpretada per un grup de vuit flautistes, vuit timbalers i dos trompeters.

Festa de Sant Ignasi

El 31 de juliol, festa de sant Ignasi, a Manresa és tradicional cantar l'*Himne de Manresa a Sant Ignasi "Sant Penitent"* amb música de mossèn Miquel Augé i lletra del Pare Ramon M. de Bolós, SJ (1922), a la missa solemne que se celebra a la Cova de Sant Ignasi. Al final s'interpreta la *Marxa de Sant Ignasi*, en català, segons música i text tradicional amb l'harmonització de José M. Berbide.

Himne de Manresa a Sant Ignasi

Música: Miquel Augé
Text: Ramon M. de Bolós

Chor

Sant Pe - ni - tent de nos - tra Co - va, Sant Pe - re -
grí de Mont - ser - rat, re - beu d'a - mor com al - tra
pro - va l'him - ne que us can - ta la Ciu - tat; puig vos - tre
nom amb e - lla, es tro - ba dins nos - tra, his - tò - ria, a - ger - ma -
nat, feu - hi flo - rir, Sant de la Co - va, feu - hi flo - rir la pi - e - tat.

Estrofa

Pre - gueu a Déu per la Ciu - tat que us vol fill seu. Com un es -
tel de cla - ra llum llu - ïu da - munt de la Ciu - tat, i dis - si -
peu el ne - gre fum que es - cam - pa, ar - reu la im - pi - e - tat.

Goigs de diferents advocacions

La tradició popular religiosa interpreta els goigs de diferents advocacions de la Mare de Déu amb motiu les festivitats pròpies i a l'església o ermita amb la corresponent imatgeria.

Aquest és el cas de les dues festivitats a la col·legiata basílica de Santa Maria de la Seu: els *Goigs de la Mare de Déu dels Dolors*, amb música de l'organista mossèn Josep M. Masana, el Divendres de Passió (divendres abans del Diumenge de Rams) i els *Goigs de la Mare de Déu de l'Alba*, patrona de la col·legiata, amb lletra de mossèn Genís Padró i música de l'organista mossèn Eudald Pla, que es canten el 15 d'agost.

Tornada dels Goigs de la Mare de Déu de l'Alba

*Dolç Estel que ens guia i salva!
En la nit d'aquest món trist
feu sortir, Verge de l'Alba
el bell sol de Jesucrist.*

L'*Himne a la Divina Pastora*, amb lletra de Fortià Solà i música de mossèn Miquel Augé, tanca cada dia la Novena en honor de la Divina Pastora al barri de les Escodines i el dia de la festivitat.

El seu refrany diu:

*Oh Santa Mare i Senyora
des d'aquest tron d'or
empareu-nos com empara una pastora
la ramada del seu cor.*

El 8 de setembre (o diumenge proper) en la festivitat de les marededús trobades es canten els *Goigs de la Mare de Déu de la Salut*, a l'ermita de Viladordis, i els *Goigs de la Mare de Déu de la Guia*, a l'ermita de la Guia. Els *Goigs de la Mare de Déu del Remei* es canten el segon diumenge d'octubre, a l'ermita del Remei.

Bibliografia

- BALLÚS I CASÒLIVA, Glòria. *Protocol dels seguicis populars de Manresa*. Manresa: Ajuntament de Manresa, 1998.
- BALLÚS I CASÒLIVA, Glòria. *Guia de Festes del Bages*. Manresa: Centre d'Estudis del Bages, 2000. Guies, núm. 2.
- CAPDEVILA I PLANS, Jaume *et al.* *El patrimoni festiu de Manresa. La Imatgeria*. Manresa: Ajuntament de Manresa – Centre d'Estudis del Bages, 2007. Patrimoni Festiu, núm. 2.
- JÓDAR, Carles; ROJAS, Alba. *Els castellers a Manresa*. Manresa: Ajuntament de Manresa, 1995.
- JÓDAR, Carles; TORRAS, Marc, SÁEZ, Genís. *El patrimoni festiu de Manresa. El Correfoc*. Manresa: Ajuntament de Manresa – Centre d'Estudis del Bages, 2006. Col. Patrimoni Festiu, núm. 1.
- TORRAS I SERRA, Marc. *Manresa. Festes i tradicions*. Manresa: Ajuntament de Manresa, 1990.
- TORRAS I SERRA, Marc; CAPDEVILA I PLANS, Jaume. *Els gegants de Manresa*. Manresa: Ajuntament de Manresa, 1997.
- TORRAS I SERRA, Marc; LLORENS I CABOT, Joan M. *El Corraigua de Manresa*. Manresa: Ajuntament de Manresa, 1999.

Índex

Salutació, <i>per Josep Camprubí</i>	0
Pròleg, <i>per Ignasi Perramon</i>	0
La festa, creadora de comunitat, <i>per Ramon Fontdevila</i>	0
La Festa a Manresa	0
La Festa a finals del segle xx i principis del xxi	0
El cicle de Nadal	0
La misteriosa Llum	0
Setmana Santa	0
La Festa Major	0
El calendari festiu: les festes al llarg de l'any	0
Festes puntuals	0
Les musiques de les festes manresanes	0
Bibliografia	0

CEB

Centre d'Estudis del Bages

amb la col·laboració de

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura
i Mitjans de Comunicació

